МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-Гlалгlай обкома Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Советен Министрин Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 115 (4283). ШОАТТА, 24 сентябрь 1966 шу. Мах 2 кап.

Тахан номер тlа:

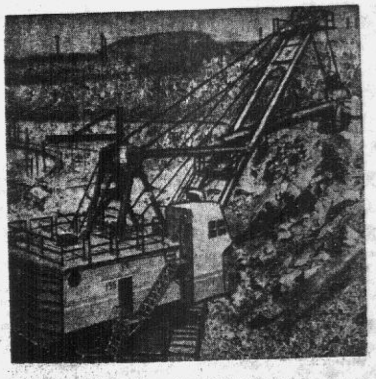
Сухалбе кхашкарча балхашта

Яхь шерагlа яржаш латт

ЛИТЕРАТУРНИ ОАГIУВ

МАШИНАШЪЕРИЙ ЦIЕЙ

КЪАХЬЕГАМ ДИКАГIА ВIАШТIЕХЬБАККХАРА

СВЕРДЛОВСКИ ОБЛАСТЬ. Сортовой асбест хьаяра ворхl шера план ханал хьалха кхоачашъярах, дикагlйола технологии керда техникех юкъейоалаярах СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Указаца Ленина орден еннай «Ураласбест» яхача комбината.

Хадданза низ бола дай-мехка техника ях комбинате. Дукха ха йоаццаш карьера чу ьнннай 27-тонни самосвали йоккха овсарле йола экскаватори.

СУРТА ТlА: «ЭВГ-4И» яха Ижорски завода экскаватор болх беш я.

А. Грахова сурт.
ТАСС фотохроника.

КЕРТТЕРДАР—ГУЙРАН БАЛХАШ ЛЕРТТIА ЧАКХДАХАР!

ДукхагIа яха хьайбай продукташ

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъеча кlезига толамаш даьхадал республика хьайбаш леладераша. Дикка лакхаьй цар дулха, фуий, шурий, тхан производство. Дахача шераца кийсйича укх шера дукха дукхагlа яьхай хьайбай продукташ. Республика колхозаша, совхозаша хlара денна хоамаш ду паччахьалкхенга хьайбай продукци йохкара шера план ханал хьалха кхоачашъярах.

Дахача шерарчул дуккха а хьалха кхоачашъяьй республика паччахьалкхенга тха дохкара шера план, хlаьта 20-гlа сентябрь тlакхоачаш республика 10 района паччахьалкхенга фуаш дохкара план а кхоачашъяьй.

Хlанз шура дlайиеча пункташка, шурий заводашка соахкарчул 10 процент совгlа шура дlаенная республика юртбоахама къахьегамхоша. Паччахьалкхенга шура йохкара шера план кхо бутт хьалха кхоачашъяьй Ведана. Ножай-Юрта, Науски районий боахамаша. Октябра бетта юккъе паччахьалкхенга шура йохкара шера план кхоачашъярах рапорт лургда Наьсарен, Гудермесски, Урус-Мартана районий боахамаша.

Хьайбай боахам дегlабоалабеча лаьхача толамаша дог гlоздоах. Цхьабакъда дукхьал уж чlоагlдаь ца lеш, дlахо дегlадоалале деза. Хьайбаш леладеча фермай болхлой хьинаре къахьегаш ба дикача толамашца шу чакхдаьккха ца lеш, хьайбаш дебадара, цар продуктивность дегlайоалаяра вай мехка юбилейни шера лард йоллара а.

1966 ШЕРА 20-гlа СЕНТЯБРЬ ТlАКХОАЧАШ ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ ЙОХКАРА ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРАХ ЙОЛА СВОДКА

(шера планах процентаща)

	дулх	шура	фуаш
Ачхой-Мартана	65	124	105
Ведана	57	82	125
Грозненски	61	82	81
Гудермесски	78	91	103
Малгlабика	61	88	129
Надтеречни	58	80	100
Наьсарен	69	91	111
Наурски	75	100,5	122
Ножай-Юрта	77	104	108
Советски	33	87	107
Сунженски	81	80	104
Урус-Мартана	87	94	97
Шlаьла	64	84	80
Шелковской	67	86	96
Ерригача республике	**68**	**86**	**92**

ДУКХАГIА ДУГА КХЕДАР— БОАХАМА ЭКОНОМИКА АЙЯР

Дуга дlадер а из кхедар а вай республика колхозаштеи совхозаштеи керда хlама да. Дlадахача шера Нохч-Гlалгlайчен къахьегамхоша ши эзар гектар гаргга хулача лаьтта йийнаяр из культура, хlаьта укх шера дуга хьал кхедаьд кхо эзар гектара тlа. Цу хьалхарча опыташа а къаьгга хьахьекхад вай республика хьадашка дуга пайда луш а дика хьувкъаш а долга.

Дукха къахьегам дlабахийта беза из леладеча. Цхьабакъда, дlамел дахар юхаметтаоттарал совгlа боккха пайда а ду цо из хьувкъадаьча боахамашта. Масала, 1965 шера «Степной» яхача совхоза цхьан гектара тlара чуийнача 15 центнер дуга 1050 сом пайда белар. хlаьта «Красный пахарь» колхозе — 1200 сом, «Терский» совхозе — 1380 сом пайда белар. Цхьабакъда, «Степной» совхоза дикагlйолча звеноншта цхьан гектарах 1500 сом хилар.

Юртбоахама производствана интенсификаци яро дlадех ерригача лаьттай цхьан единица тlара махулла дукхагlа продукци йоаккхилга. Гудермесски, Шелковской, Грозненски, кхыча районий лаьтташ тайп-тайпара да: дукхагlа е кlезигагlа тух доаллаш. Дирал йоаллача лаьтташка юртбоахама культураш хьувкъае lалаьмате хала да, из бахьан долаш лакхе ювцача районашка хьа ца йоаккхаш дукха продукци юс. Колхозийи совхозийи специалисташта мелиоратораштa хьалхашка лоархlаме дехкар латт—дирал йоаллача лаьтташка тайп-тайпара культураш хьувкъае йиш хургйолаш из дlайоаккхилга.

Гудермесски районе промышленни ларда тlа дуга леладелга вlаштlехьдаккхара эггара хьалха эшаш я дугана хий дехка инженерни система. Цу тайпара система йолаш да 1187 гектар лаьтта, царех 348 гектар «Красный пахарь» колхозе я, 130 гектар — «Коммунтерн» колхозе, 167 гектар — Гудермесски района «Октябра 40 шу» яхача колхозе, 478 гектар — «Степной» совхозе я. Бакъда, дуга леладара 700 гектарах мара пайда эцаш хий дехкача инженерни системах. Вож дуга боахама низаца хваьлча системах кхеду, хlаьта цар кхоачамхилал хий хилийта а из дlадахийта а вlаштlехьа а далац. Цунга хьежжа эсала дел лаьттанцара дирал дlайоаккхилга. 1970 шу хьатlакхоачаш 10400 гектара тlа хьалъаь хила еза дуга хий дехка инженерни системаш. Уж балхаш кхоачашдаро торо хулий таргьа 7 эзар гектара тlа дуга кхеде а 10400 гектар лаьттанцара дирал дlаяккха а.

Цхьабакъда, «Чечингушводстрой» треста lалаьмате мела леладу уж лоархlаме балхаш. Хlаьта цу гlулакха боагlаш бола тlахьожам лоаттабац республика мелиорацеи хинбоахамеи министерства а. Из бахьан долаш «Степной» совхоза дуга леладерий вlаштlехьалац дуга чекашка эшача боараме хий хилийта, хlаьта цу гlулакхо дикка лохбу хьувкъам.

«Степной» яхача дуга леладеча совхоза балхага хьежача гучадоал цун производствана цlенхаштта новкъарле ю кхоачамбоацараш. Телхаю дуга леладара технологи: ханнахьа кийчлац лаьтташ, ханнахьа дlадец дуга, иштта телхаю кхыйола лоархlаме агротехнически бокъонаш а. Цу тайпара кхоачамбоацараш къаьстта дукха дар соахка.

Совхозе йолаш йолча тракторашца, комбайнашца, мелиоративни техникаца вlаштlехьалац дерригa агротехнически балхаш ханнахьа чакхлаха. Къаьстта дукха ха йов дуга дlаде деза лаьтта докъадеш, хlана аьлча лаьтто ше фильтраци lалаьмате во ю. Из дош лаьрхlа геологически lомаде дезаш а цига дренажни сеть хьалъе езаш а да. Из дехкар кхоачашдеча новкъостал де деза Грозненски опытно-мелиоративни станце lилмахошеи специалисташеи.

Нагахьа санна уж вай лакхе дийпа дешаш къоастадойя дуга ханнахьа дlаде а из дика хьувкъаде а низ хургба совхоза дуга леладерий.

Цхьабакъда, дуга леладелга вай республике керда дlадоладаь хlама дале а цу даькъе хlанз а дукха кхоачамбоацараш дале а Нохч-Гlалгlайчен совхозашкеи колхозашкеи дика дуга хьалкхедаьд укх шера. Августи сентябри беттaшка дийлхача догlаша дуккхачахьара дуга lодужаьд. Цу дукхьа хьатlайоагlача хана lодажара дукхьала отта «Кубань-9», «Уарос - 63» фух дола дуга дlаде деза вайнига.

Массехк ди да вай колхозаши совхозаши дуга чуэца йолаенна. Уж балхаш деш Гудермесски районе я дуга чуэца 27 комбайн, Шелковски районе — 5, Сунженски районе — 2. Дуга чуэцача комбайний болх овсарле а йолаш вlаштlехьбаккхара «Степной» совхоза эшаш я 30 тракторни тележка. Дуга хьекха касарах lодиллара 23 жатка я совхозе, бакъа, уж тlехьаювза 13 трактор мара яц. «Сельхозтехника» республикански объединене кулгал хоша эша техника луш новкъостал де деза совхоза.

Бокъонца кхаьча даьнна лаьтта тlаьла долча кхашкара дуга комбайнашца чуэц, хlаьта ушалаш йолчара дуга кулгашца хьахьокх. Техникаца чуэцачул дуккха дукхагlа ахча дlа-м гlорга кулгаца дуга чуэцаш хилча, хlаьта а дуга сихагlа чуэцара механизмашца а кулгаца а дуга чуэцилга цхьатарра вlаштlехьдаккха деза.

С. ПЕРЕГОН,
республика юртбоахама министерства керттера агроном.

ДОШ КХОАЧАШДЕРГДА

Шаьла района «Джалка» яхача совхоза цхьоалагlча отделене шурий-товарни ферма коллективо август бетта 133,6 процент кхоачашйир паччахьалкхенна шура дlаялара ийс бетта план. Дукха ха йалалехьа паччахьалкхенна шура дlаялара шера план а кхоачашъергья цу коллективо, хlана аьлча шера планах 472 тонн дlаяла езача хьайбаш леладераша хlанзле 454 тонн шура дlаеннай паччахьалкхенна. Ткъаь пхелагlча сентябре дена дlаболабала дага ба ферма хьайбаш леладераш пятилетка шоллагlча шера чотах шура дlатела.

Шурий-товарни ферма доярокашта юкъе хьинаре къахьегарца белгалъяьннай ткъаь ворхlлагlча августе паччахьалкхенна шура дlаялара шера план кхоачашъяь доярка Шахидова Зарет. Дукха цул тlехьа па будаш къахьегаш ба Зайндиева Нина, Шоипова Ковсар, Мусаева Зага, кхыбараш. ХьатlадоагlачaСоветски халкъа цlейна сийленца накъа бахара шерра социалистически яхь йоаржаьяй ферма хьайбаш леладераша. Балха лакха толамаш лаьхачоаша карара - кара тела цlе вымпел яла чlоагlдаьл.

Къаьстта боккха теркам тlабохийт контрольни доахан деттарац ферме шурий хьоаналга хьажараи.

Дlадахача шерашка совхоза боахамашта юкъе хьалха латташ яр шоллагlча отделене шурий-товарни ферма, хlаьта хlанз хьалха латтар цхьоалагlча отделене шурий-товарни ферма я. Социалистически яхье хьалхара моттиг яккха вlаштlехьдаьлар цу ферма lаьсий леладераша, доярокаша, скотникаша къахьегама лакхара толамаш дахар бахьан долаш. Даьхача толамех Сийлен грамоташ, ахчан премеш тийннай хьайбаш леладерашта.

Ферма хьайбаш леладераша дош деннад ер шу чакхдоалаш паччахьалкхенна 130 тонн планал совгlа шура яла. Хlаьта шоаш денна дош кхоачашде вlаштlехьдаргхиларах дог тийша а ба уж.

И. КАМАЕВ.

ХА ДIА МА ЯХИЙТА

МоллагIча сагага, кхыметтел юрта боахама болхло воацачунга а тlехь ремонтно - гlишлой бригада сенна эш аьнна хаьттача, цо жоп лургда ремонт е эш аьнна. Тапашийна дале а цу хаттара кхыча тайпара жоп лургдолаш нах корабоагlаргба вайна Грозненски района «Цхьоалагlа май» цlерагlча колхозе. Ремонтно-гlишлой бригада бригадир нов. Бисиев цу хьакъехьа ший тайпара уйла йолчарех цаl ва.

Из бахьан долаш дий а хац, ремонт яиза деха корaш, наlараш, чура хьалаьнна уйнаш а долаш долча цlеной - хlаьта цхьайолча метте докхха кlоагаш доаххача кастта хьайбаш чуоттаде дезача помещеней уйла еш, ший корта лозабеш вац нов. Бисиев.

— Сентябрь бутт чакхболлаш хьайбаш чусопаргда тха колхозе, — йоах колхоза керттерча зоотехника нов. Степанова.

Кхетале йиш йоацаш да цхьа хlама. Хьайбашта lа даккха йlайха, тоаяь помещенеш ма эший, хlаьта царга мича lа даккхийтта дага ва-хьогl нов. Степанов.

la хьежаргдац помещенешта ремонт ярга, хlаьта а цу гlулакха дукха сагота йоацачох тара я колхоза правлени а.

Е. МАКСИМЕНКО.

ЯЛАТ ХЬУВКЪАРГДА

Ка бола ялат дика хьийкъар укх шера Малгlабика района «Ингушский», совхоза йоккха опыт йолча ялат кхедечо Белхароев Идриса кулгалдеча № 5 йолча тракторно-полеводчески бригада.

Планах барайтта центнер яла езача юкъера лаьрхlача хlара гектара тlара 24 центнер ялат даьлар укхаза. Планал совгlа 120 тонн ялат чуденад цун бригада. Паччахьалкхенга 350 тонн кlа дохка дехкар тlанйцадар бригада коллективо, хlаьта дехкар 480 тонн да.

Иштта, шоаш тlайица лакхара дехкараш толамца кхоачаш а даь хьатlадоагlача шерарча хьувкъама тешшаме лард йолла болабелар механизатораш. Октябра 50 шу дузача 1967 шера ялат хьувкъадара шоай беррига низ оаргlбаьккха къахьег укх шера механизатораша.

Кхашкара гlулакхаш тоадара шерра инициатива яьржар бригаде, хьалха телхаяь севооборот юхаметтаоттае лаьрхlад. Масала, нагахь санна гурахьа дlадувш хиннача ялатах 40 процент предшественникаш хувца а ца хувцаш дувш хиннадале, укх шера гlулакх кхыча тайпара да. Хlанз ерригача культурай предшественникаш хувц. Иштта, масала 150 гектара тlа дlайийна хинна шера-шера юв баьцащ хьекхачул тlехьагlа уж тlахинна лаьтта агротехнико дlа малеххара хьалхагlа хlара гектара тlа йиъ центнер суперфосфат а тесса аьхар. Аккан цlена лоатталир из кха, культиваци йир, оасар дlадаькхар, лущени йир.

Силоса лаьрхlа хьажкlаши гилуарташи чуийна 950 гектар дикача агротехнически хьалашка аьхар механизатораша.

Гурахьа ялаташ дув ха хьатlакхачале кхашка латтаргйоацаш дика ремонт йир ерригача техникана. Сеялкаш тlехьаювзаргйолча тракторий дукхагlа хьекхаенна хила тарлу деталаш кердаяраш увттаеш хийцар, сеялкашта ремонт йир.

Совхозе хьалха ялат дlаде йоласлар Белхароев Идриса бригада. Дика кийчдаьча лаьтта кlа дlадувш ба уж.

Цхьа барт болаш цхьалхха дlаболабир ялат дlадера болх механизатора Цокиев Умат-Гире кулгалдеча экипажа.

Сабелгало йоаллаше, юрт тхьайса уллача хана ший новкъосташца кхай тlа хул Умат-Гири. Ялх сахьат доалача хана болх дlаболабу агрегата. Дlаьхача дийнахь трактор саца моттиг ийслац. Сменах 28 гектар дlае езача 40—45 гектар дlаюв механизатораша. Цунца яхье баьнна болх беш ба трактористаш Фаргиев Муса, Эсмурзаев Аьдалгири. Хlара дийнахь 80—90 гектара тlа кlа дlадув бригаде. 150 гектара тlа хlанзле цхьатарра хьатlадаьннад дlадийна кlа.

Итталагlа октябрь тlакхоачаш дерригa гуйрийнара ялат дlадийна довла лерхl оаха, — йоах бригадира.

Цунца цхьана дийнахь а бус а зябь оах укхаза. Ши эзар гектар аха езаш ба механизатораш. Цаl гектар бlаьсти аха ца йита лерхl цар.

Зябь оахаш къахьегама лакхара хьокхамаш гойт трактористаша вежараша Боковгlар Раlасеи Мовладеи.

«ДТ-75» яхача трактораша ден нормах 4,2 гектар аха езача 8—10 гектар оах парех хlаране.

Хlанзле зяба 1400 гектар аьхай бригаде.

В. ТАГУРОВ.

ОКТЯБРА СИЙНА

ДИКАГIЕИ ДУКХАГIЕИ

Укх гаргарча шерашка мехка эггара йоккхагlйолча мехкдаьтта чакхдоаккхача комбинатех цаl хургья тха завод. Заводе арахецаш хургда шоай дикалга диллача дерригlунен стандарта ийса дола даьтташи парафинаши.

Тха производство дегlаяра къаьстта белгалдоалаш да лакха автоматизаци механизаци а йолаш керда, къахьегама технологически процессаш шерра юкъейоалаеш хилар.

Дика толамаш даьхад №№ 16, 18, 19, 40 йолча установкай коллективаша.

Завода традици а хинна дlаэттад Ерригсоюзни социалистически яхье завода цхьан установка призовой моттиг йоаккхаш хилар. Иштта, масала, 1965 шера № 16 йолча установка хьалхарча ах шера хьалхара моттиг яьккхар, шоллагlча ах шера № 40 йолча установка шоллагlеи, хlаьта укх шера хьалхарча ах шера цхьоалагlеи моттиг яьккхай.

Тха заводе лоархlамера моттиг дlалоац рационализаторстваи изобретательстваи. Парафин хьаеча растворителий соотношенеш хувцара яьча духхьал цхьан предложене торо хилийтар установкай къахьегама овсарле лакхъе а парафин дикагlа хьакъоастаде а.

Дукха маьхера гlулакх даьд рационализатораша нн. Н. Д. Посадске, И. В. Горохова, И. А. Попова, кхыбараша.

Хlара шера цаl е шиъ керда установка болх бе йолайолийт оаха заводе. Иштта, масала, укх шера продукци арахеца йолаелар Грозне эггара низ болашагlа йола атмосферно-вакуумни трубчатка.

Хlанз болх бе йолалийта кийчъеш я Грозне эггара хьалха хьалъеш йола каталитически реформинга установка. Из установка болх бе йолаелча Грозне арахецаш хургда вай транспорта эша лакхаоктанови бензин.

Нах — завода дошо фонд я. Институташкара, технически училищашкара, техникумашкара баьхкача къонача говзанчашта шоашкара хьокхам телаш доккхий толамаш доах завода ветеранаша нн. Свинцова, Богданова, Волошина, Борсяка, Марушко, кхычар.

Дlахо йолача хана а керда процессаш караерзаяра, йолаш яраш тоаяра дерригa низаш тlаухийт завода коллективо.

Ю. ГИЛЯДОВ,
нефтемаслозавода керттерча инженера заместитель.

713 метр дукхагIа

Дикача къахьегача толамашца накъа болх Октябрьски революце 49 шу дузача денна «Малгобекнефта» НПУ № 1 йолча кlоарга бурув деттача контора бурувдеттараш. Цу цlейна сийленца накъа бахара шерра социалистически яхь йоаржаьяй коллективо. Укх шера ийс бетта 16051 метр бурув теха дезар цар. 13-ча сентябре кхоачашйир план, хlаьта 23-ча сентябре кхаччалца теха бурув 16764 метр я.

Массаза санна яхье хьалха латташ хьайоагlа мастераша А. В. Матвеева, Н. А. Атарщикова кулгалдеча бурув деттача бригада коллективаш. № 846 йолча кlоаргача скважинана бурув тохаш я И. А. Атарщиков керте латта бригада. 4060 метр lокlалдаьннад ост. Хала къовсам лоаттабе беза бурув деттарий lаламца. Ишта дале а, графикал хьалха я бувлаш летт бурув, сентябрь бетта 30 метр совгlа техад из. Лакхача овсарлеца бу болх А. В. Матвеева кулгалдеча бригада коллективо. Цун чотах да 30 эзар сомал совгlа кходаь ахча. Дика къахьегама толамаш доах мастер Х. А. Хамурзиев керте латтача бригада коллективо. Октябра накъа бахара вахта дlахьош латт.

Г. АБУЕВ.

Шера план кхоачашъяьй

Дукха ха йоаццаш тха газето хоам бир Карабулакски бурув деттача контора нов. Старшинин Анатолий керте латтача бригада коллективо карабулакски майда тlара яьккха № 142 йола скважина мехкдаьтта дала йолаялараx.

Хlанз цхьаьнха а толам баьккхаб Заманнуле кердача № 64 йолча скважина бурув теха йолаеннача цу бригада: цар кхоачашъяьй шера задани. Хlанзчул тlехьагlа пятилетка шоллагlча шера чотах къахьегаргда бригада коллективо.

Тlехдика къахьегаш я нн. Бодриев Руслан, Егоров Александр, Шайтанов Борис, Корнеев Василий керте латтача сменай коллективаш.

А. БАКАЛЮК.

Л. И. БРЕЖНЕВ БОЛГАРЕРА ДIАВАХАР

СОФИЯ, 22 сентябрь. (ТАСС). Мехка диъ ди даьккхачул тlехьагlа Болгарера тахан дlавахар КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев. Цунца цхьана дlавахар КПСС ЦК секретарь Ю. В. Андропов.

Софийски аэродроме Л. И. Брежневи Ю. В. Андропови накъавоаккхаш бар Болгаре коммунистически парте ЦК Хьалхара секретарь Тодор Живков, НРБ Халкъа собране Президиума председатель Георгий Трайков, кхыбола Болгаре кулгалду деятелаш.

Югославе коммунистий Союза Генеральни секретара, СФРЮ президент Иосип Броз Титос бийха Белграде бахар новкъостий Л. И. Брежневи Ю. В. Андропови.

МЕХАНИЗАТОРАШТА ДАГА ДОАЛЛАР

Денгара денга лоацлуш, шелдуш латт гуйрана денош. Цудуххьа кхашкарча балхий темпаш даим лаккхъеш. Октябра 49 шу дузача денна сийленца накъа бахара шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьегаш ба Ножай-Юрта района «Заветы Ильича» яхача колхоза механизатораши кхаш леладераши.

Сихъяь чуэцаш латт колхоза кхашкара тlехьакхача культураш. Цхьатарра хьажкlаш, шекара свекла чуэцаш ба колхозхой. Уж юртбоахаме лоархlамера культураш чуийначул тlехьагlа мукъаьлаьнна лаьтташ, цаl гектар бlаьсти аха юхе ца юташ зяба аха лерхl механизатораша.

Еррига 200 гектар хьажкlа, 150 гектар шекара свекла я колхоза дlайийна. Цох ах чуийцай хlанзле.

Хьажкlаш чуэца болабалалехьа уж хьаозара эшаш йолча техникана ремонт яь, де дезача балхий график оттаяь, хьажкlаш чуэпа йолаелар колхоза № 6 йолча комплексни бригада.

Чlоагlа хьийкъай хьажкlаш цу бригада Герихаиев Зелимханеи Гапаев Агаси кулгалдеча звенойшка. Шоайла социалистически яхье а баьнна хьажкlаш дика хьувкъае социалистически дехкараш тlайпалар цар. Хьувкъам чуэца болабелча гучалаьннад шинна звеной хьувкъам цхьатарра дика хилар.

Хlара гектара тlара планах 18 центнер янкха езача 40 — 45 центнер хьажкlа йоакх цу звеньяша. Из дика толам ба.

Тlехьакхача культураш чуийца лаьтташ мукъалаьлча хьелац механизатораш уж гурахьа ювча культураршта а зяба а аха. Лаьттанца тlоадал соцаеш дика гlулакх ду цо.

Гурахьа ювча культураршта ши бlаь гектар аха еза колхоза, хlаьта зяба шиъ ах бlаь гектар. Гурахьа ювргйолча культураршта аха деза лаьтта хlанзле аьха баьнна укхаза. Галаш йохаеш, оасарца къовсам лоаттабеш дерригача лаьтта, тlехьа макхаш а тохкалеш культиваци яьй. Дlадувш латт молхаш теха кийча фу.

Гурахьа дувча ялатий йоакхоеш, зябь ахар а тlехьалитац механизатораша. Хlанзле 70 гектар аьхай. Зябь ахара балхаш дlахо а ду. Из болх кхоачашбеш кхоъ трактор я укхава. Юкъе йовкъаш ца юташ агротехнико дlа малеххара оахам деш ден нормах 3,2 гектар аха езача лоаман халача хьалашка 3,5—4 гектар оахаш къахьег колхоза трактористаша Дукуев Жемила, Истабулов Йоакъапа, Лагаев Бурене.

— Пхийтталагlа октябрь тlакхоачаш еррига зябь аьха даргда тхо, — йоах механизатораша. — Хlаьта цхьоалагlа октябрь тlакхачале тlехьакхача еррига культураш чу а эцаргья. Из хьатlадоагlача цlейна дола тха къахьегама совгlат да.

А. МАГОМЕДОВ.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРА СОВЕТ ГУЛЪЯРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума СОЦАМ БУ:
Кхоалагlа хержача Нохч-Гlалгlай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совета бархlлагlа сесси 1966 шера 20 октябре горад Грозне гулъе.

Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума
председатела заместитель Т. ЛЕТКОВСКАЯ.

Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума
секретарь Н. СЫЩИКОВ.

г. Грозный,
23 сентябрь, 1966 ш.

КЪАХЬЕГАМ IИЛМАН ЛАРДА ТIА ВIАШТIЕХЬБАККХАРА

1966—1970 шерашка СССР халкъа боахам дегIаккхувлара пхе шера планах йолча КПСС XXIII съезда Директиваш тIа белгалдаьккхад производства эффективность лакхъяра керттерча лестамех цаI Iилманеи хьалха латтача практиканеи карагIдийннарий ларда тIа къахьегам вIаштIехьбахар хилар.

Мехкдьтта доахача промышленностера къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбахара болх химически, металл чакхдоахача, халкъа боахам дуккхача кхыча доакъошкарча цунах таррарча балхашка диллача чIоагтIа эргаш ба. Хьагучох, укхазара дерригa гIулакх болхлочун балха хьалаш вочa доахa дукиха а фактораш дIаяха вайга йиш йоацидга хила мегаш да. Цу хьакъехьа укх тайпара дола масал доаладергда вай: токара, слесара, строгальщика е штамповщика болх беча моттиге боккха аьттув бола зона хьае йиш я. Из да вибраци, таташ, сердал, йIовхала е сердала эIанараш, фо делара массал, и. кх. санна йола фактораш нормага кхоачас йиш я вайга. ХIаьта мехкдьтта доахача оператора, скважинашта лаьтта кIалха ремонт еча оператора, скважинашта тоххамаш деча оператора а бурильщика а, скважинашта капитальни ремонташ еча цехерча бригада, и. кх. дI. балха моттиге лакхехьа белгалъяь фактораш дIайоахалургйолаш яц, хIаьта нагахьа санна цига цхьа бахьан хиллал хIама де йиш яле а цо балха моттиг кегаре хилийта йиш я.

ШоллагIара эргал я агрегаташтеи оборудованенеи Iунал дара балха башхало. ГIулакх мишта аьлча, станока-качалкана Iунал дар шиъ башхало йолаш да. Мехкдаьтта доахача оператора тIахьожам лоаттабеш ткъаьхх станок-качалка я, тайп-тайпарча кIоаргала Iочуалла оборудовани — стангаш, насосаш, и. кх. дI. йолаш. Операторо хьинарера тIа хьожам лоаттабу, цкъаза лартIардаьнпараш дIа а доахаш. Йоккхача майла тIарча скважинагара скважинага а ухаш. Алхха цу скважинагара скважинага ахарга балха хенах 15—20 процент ха дIаух. Бийсан хана скважинашта тIахьожам лоаттабу диспетчерски пульта тIара.

Хулаш да укх тайпара гIулакх а: цкъаза 2—3 бутт боаккх из яле а кхы яле а йолча скважинай группана геолого-технически гIулакхаш ца деш. хIаьта оператор цу юкъагIа станока-качалка балха тIахьожам латтабар мара, кхы хIама ца деш а хул.

Чакхдоаха гIулакхаш — дострелаш, цементажаш, гидроразрываш, гIомара пробкаш дIаяхар, массаза а яхар мо, дукха материальни руакъаш ухаш а техникен цемент, солярка, и. кх. санна йола материалаши эшаш а да. Уж гIулакхаш хIара деннарча балха эшаш дац, уж эшац мехкдаьтта доаллача тIоан овсарле лакхъяра чакхдаха белгалдаь гIулакхаш деш мара.

Гой, из я-кх хадданзара производственни процесс йолча предприятештеи (мехкдаьтта чакхдоаха заводаш, из-яле а кхы яле а йола продукци хьаю заводаш санна ярш) мехкдаьтта доахача промышленноста юкъера башхало. Мехкдаьтта чакхдоахача завода хадданза дола тоатол санна тIаух бедан — мехкдаьтта, металлургически завода — руда, станокаш еча завода — тайп-тайпарча сортах а профилех а дола болат, кхыйола материалаш. ХIаьта мехкдаьтта лахара хаддаза хулар алхха электрически энерги мара яц, кхы мел дар (турбаш, станокаш, канаташ, хьу, цемент, металаш) хулийтилга геттара вовIаштIехьдаьккха да.

ХIаьта, массаза а яхар мо, къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара болх дикагIа ettабаь ба болхлочоа хьайда йола массазара балха моттиг тIа чIоагIъяьча, болхло кхоачам боллаш материалаца, оборудованеца, инструментаца, приспособленеца Iалашваьча. Уж гIулакхаш теркал а деш бу болх «Старогрознефть» НПУ промыслашка. Оаха чакхъяьккхаяр ихьанца денна йола НОТ-а хьакъехьара 4 семинар, цига дувцаш инженерно-технически болхлошка НОТ-а хьакъехьара болх бовзийтара дешаш а долаш. Цхьабакъда, из кIезига да аьнна хетаду. Инженерно-технически болхлошка кIоаргагIа дIайовзийтаназа яргьяц къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбахара методика.

Семинараш чакхъяхарал совгIа, объединене НОТ-а хьакъехьара болхлой куйбышевцаш болча а вай лоалахой махачкалинцаш болча а ихаб. Цига НОТ-а хьакъехьара болх мишта лелабу довзаш хиннаб уж.

Балхаш дикагIа леладара хьакъехьа шоашта хетараш вIаший дIа-са дувцаро а, хIаьта иштта оттаяь документаши дIа-са техаро а дуккхача хьале гIо ду къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара хьакъехьа дола балхаш дикагIа леладара.

ХIанззалца хьайолча хана къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара хьакъехьа кIезиг дукха болх баьб «Старогрознефть» НПУ. Цига вIашагIъеллай НОТ-а хьакъехьа йола 12 совет. Цехашкеи мехкдаьтта промыслашкеи советашта керте латт боккхагIа бола инженераш, хIаьта нах чуIеча шIепой-коммунальни контора, гIишлой-монтажни управлени, транспортни контора, бурув деттара контора санна йолча предприятешка цу советашта керте латт керттера инженераш. Цу советий балха юкъе дакъа лоацаш тайп-тайпара специальносташ йола 130 саг ва дерригa а. Царех ба нормировщикаши экономисташи, бухгалтераш а, мастераш а, болхлой а, инженераш а, геологаш а. Советаша шоай совещанешка белгалъю НОТ-а хьакъехьарча совета балхий планаш. Советий балхий планаш тIа белгалйоах чIоагIагIа теркам тIаахийта безаш йола производства «готта» моттигаш. Масала, Iанарцеи хицеи Iалашо яра цехе плана тIа белгалдаь установкай Iы яхареи доагор дIаахийтареи балха хIара вахте тоxкамаш делга. Цо торо хулийтаргьа яй агрегатий балха пайданагIа йола режим къоастае. Из дуваддена да цхьацхьабола кочегарий опыт дуккхагIа хиларцеи цар доагор дуккхагIа кхо а деш, Iы дуккхагIа йоахаш хиларцеи. Цу плана тIа я котельнешта хьатIадаь гIирсашка салаIара шIенош, душевойш, санузлаш хургйолаш эрга а лахьа кийчдара пункташ а.

Цул совгIа белгалдаьд иштта массе а котельнешкеи насосни установкашкеи гIолла оборудоване пайданагIа дола басараш хьоххилга а.

НОТ-а хьакъехьарча совета балхий планаш дика увттаьй №№ 4, 2, 3 йолча мехкдаьтта промыслашка а. Цар тIа а балха хьалаш дикагIа тоадара дешашта а санна, иштта производственни эстетикана а кIезига моттиг къестаяц. № 4 йолча мехкдаьтта промысле гIолла «Ястребиная» яхача гаьнарча мехкдаьтта доахача участкерча скважинашта Iунал дара пайданагIа йола система къоастаярца цхьана, мехкдаьтта промысели нах баха моттиги хица Iалашъяра автоматизаци яра дош а оттаду. № 2 йолча мехкдаьтта промысле гIолла белгалдаьд мехкдаьтта доахача комплексни бригадашка оргпростоянашта тоххам бар чакхдоаккхилга, уж кIезигьяра де деза гIулакхаш делга, балха моттиге производства культура хулийтилга, къахьегама хьалаш тоадара дешаш къоастаделга.

Де лаьрхIарех дуккхалараш хIанзалехьа а даь даьннад. Масала, къоастам а, баь оттаьй «Ястребиная» яхача мехкдаьтта доахача участка скважинашта пайданагIча тайпара Iунал дара схема, электромонтажни цехе монтажни участкашта йола дIа-са дела 2 культбудка Iалашъяьй, электромастерске дахчан верстакашта меттел аьшкаяраш оттаьй, гIишлой-монтажни управлене йIовхала коачa газ йоагаю колонкаш оттаьй, спецбаракъашта шкафаш кийчъяьй, культбудкашта радиоприемникаш ийцай, и. кх. дI. Цул совгIа дерригача служебни шIеношка кIир техай, басараш хьекхад. Иштта басар хьекхад оборудованена, салоIача, кхача буача шIеношта, санузлаш кийчъяьй.

Цу тайпарча гIулакхех доала беркат уж мадингте а холуш ца хуле а, сердал дикагIа хилийтаро, шIенош дикагIа кийчдаь хилийтаро, цу тайпарча кхыдараша гIо ду къахьегама овсарле лакхъяра.

Къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбоаккхилга дарлу творчески бригадаш хиларах. «Старогрознефть» НПУ гIолла НОТ-а хьакъехьарча 12-нел совгIа совет хьаьй, 57 творчески бригада, цар балха юкъе дакъа лоацаш 265 сaг а волаш.

Вышкашта монтаж еча цехе из маьхала а ювлаш юкъеккхухь вышкаш сетевой графиках хьалъяра метод. Белгалде дезаш да сетевой график — къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара дуккхача доакъоех цаI хилар.

ЩIаькха а белгалдаккха безам ба са, лакхера дешара заведенешкийстейоахараша къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара темаех цаI яшхарца производствана геттара доккха ивкъостал де йиш йолаш хилар. Цу гIулакха предприятейи институтийи кулгалхоша белгалъяьза яргъяц еза темаш.

В. ОНИЩЕНКО,
«Старогрознефть» НПУ къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбахара вокхагIа вола инженер.

---

25 СЕНТЯБРЬ— МАШИНАШЪЕРИЙ ДИ

ЦIЕЙ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН, МАШИНАШЪЕРАШ!

ПРОМЫШЛЕННОСТА БОККХА НИЗ

Коммунизма материально-техническе база хьалъяра боккхача лоархIаме а технически прогресса лард болеи езача индустре юкъмоттиг дIалоацеи машиностроени.

Советски Iаьдал эттача шерашка цу отрасла производства объем Iалаьмате шер а еннай, арахецача продукце дикал лакх а еннай. Халкъашта юкъерча рынке кхаьчай советски станокаш, тракторaш, комбайнаш, оборудовани.

Къаьстта доккхий толамаш даьхар машинашъераша дIаяхача семилеткax. Цу хана 2,4-заа дуккхагIа хилар машиностроенеи металлообработкаи продукци. Предприятей коллективаша Iилман кердача карагIдаьннарех, производствана планировании организации яра кердача методех пайда а эцаш, пахаддаш кердайоахаш тоаю технологически процессаши оборудовании, хIаьта цунца шоаш арахецача изделей дикал а цар технически боарам а лакхбу.

Халкъа боахам дегIабоалабеча машинашъерашта доккхий гIулакхаш карагIдувларах машинашъерий Ди дездела оттадаьд СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума. ХIара шера сентябра тIеххьарча кIирандийнахьа дездергда из.

Халкъа боахама доккхий декхараш кхоачашдеча дакъа лоац республика а Грознерча а машинашъераша.

Духхьал дIаяхача семилеткax вай республике 2,3-заа дуккхагIа хилар машиностроенеи металлообработкаи валови продукци, кхоъ керда машиностроительни завод хьалийр, болх беш йолча предприятешта реконструкци а йир шер а йир. Экономични лакха къахьегама овсарле йолчеи оборудоване тайп-тайпара керда изделеш арахеца а йолайир. Кхоачам ба, духхьал цхьан «Красный молот» яхача заводо семилеткax кховзткъе бархI керда издели арахеца йолайир аьлча.

ХIанз Нохч-ГIалгIайчен машинашъераша арахец, дика цементировочни агрегаташ, шарикови ручкаш, тракторни прицепаши, кхачан промышленостаи электробуроштеи лаьрхIа автоматаш, гаражни оборудовании чоалханера контрольно-измерительни приборашi, медицински инструменташ, мехкдаьттаи химически промышленноста аппаратура.

Болхлоша, инженерно-технически болхлоша тIагIерттаи творчески къахьегарах лакхъеннай арахецача изделей дикал, чIоагIа а я, дуккхагIа а ях уж.

Машиностроене болхлоша боккха теркам тIабоxийт технически прогрессана производствана юкъе керда техника йоалаяра, прогрессивни технологена, хьалха латтача опыта.

Духхьал семилетка тIеххьарча шин шера кердача техника мероприятеш юкъейоалаярах экономически эффект 170 эзар сом хилар.

Производство эргайоаккхаш тоаеш, продукце дикал лакхъеш, цунга дIадодар лохдеши къахьегама овсарле лакхъеши доккха дакъа лаьцар рационализаторашеи изобретателашеи.

Итт шера итт эзар предложени юкъейоалаяьй, царех аханеша кхо миллион совгIа сом экономи яьй. Цу доккхача паччахьалкхен гIулакхаца дакъа лоацаш производства бархI эзар новатор вар.

Машиностроене предприятешка семилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяра къовсам лоаттабеш шерра яьржар коммунистически къахьегама тIехьа лоаттаю социалистически яхь.

Семилетка заданеш толамца кхоачашъяра доккха новкъостал дир машиностроене болхлошта юкъе партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша баьча боккхача организаторски политико-кхетамеи балхо.

Цхьабакъда, дерригa производственни толамий хьаст нах ба: болхлой, инженераш, техникаш, гIулакхера нах. Цар хьинарерча къахьегама, творчески инициатива коталонаш йоах.

Республике машинашъерий дика кадраш кхийнай. Машинашъерий Дийоххьанна белгалдоаккхаш республика машиностроени дегIайоалаеш доккха дакъа лаьцача производства хьалха латтараштa доагIар дIадала леза вай. Дег тIарча дикача дешашца тахан хьоахабе мегаргболаш дукха ба царца. Царна юкъе толашагIа бараштa правительственни совгIаташ деннад.

ЧIоагIа дог гIоздаьнна, доккхал деш тIанийцар вай республика машиностроене беррига болхлоша семилетка заданеш толамца кхоачашъярах вай республика болхлой йоккхача группана СССР-а орденаши медалаши ялараx бола кхаъ.

СовгIаташ деннача юкъе ва Даьхен лакхара совгIат — Ленина орден енна «Красный молот» яхача завода слесарь Абрамов Вилен Иванович.

Абрамов Вилен Иванович республика машиностроене цIи хезача гварде дикагIчарех цаI ва. Пхийтта шу совгIа ха я цо «Красный молот» яхача заводе болх бу. Шийниз а шийна ховр а кхоаьц цо производства технологи эргаяьккха тоаяра, арахеца продукци дуккхагIеи дикагIеи хилийтара, коммунистически хьисапе къахьегара хьокхам гойт. Пхе шера кхоачашйир цо семилетка задани.

Правительства лакхара совгIат — Къахьегама Шеча Байракха орден душ мах бир Даьхено мехкдаьттаи химически машиностроене ткъаь пхиъ шера болх беш волча роликовтулочни эIанараш еча цеха начальника Малинин Владимир Федоровича къахьегама. Цо кулгалдеча цеха коллективо ханал хьалха кхоачашйир семилетка план.

Дукха везаш цIи йоаккх электроцеха электросварщика Шабазов Асхьаба Мумий. Тешшаме къахьегарца толамца заданеш кхоачашъяьй цо керттерча производственни цехашка. Хьинаре рационализатор ше хиларах тарра, дукха маьхера предложенеш тийннай цо къахьегама хьалаш дикагIа хилийтара, къахьегама овсарле лакхъяра.

Къахьегама Шеча Байракха орден луш мах баьб Шабазов Асхьаба Мумий къахьегама.

Из совгIат деннад «Электроприбор» яхача Грозненски завода наладчика Яковлев Петр Абрамовича. Пхи эзар сом экономи еш, автоматически линии караерзаеш дукха маьхера предложенеш тийлар Яковлев Петр Абрамовича.

«Трансмаш» яхача заводе дика вовзаш ва вокхагIа вола мастер Коротков Виктор Александрович. Машиностроене предприятешка цо болх бу ткъаь итт шу да. Дика къахьег цо кулгалдеча участка коллективо.

СССР-а орденаши медалаши енна раштa юкъе ба машинашъерашта юкъе цIи хеза Соболев Николай Андреевич — «Красный молот» яхача завода керттера конструктор, Пугоев Хьусена Махьмад — «Электроинструмент» яхача Наьсаречa завода слесарь, Вагапов Ахьмад — «Пищемаш» яхача Аргунерча завода газоэлектросварщик, Письменный Евгений Григорьевич — «Электроприбор» яхача завода токарь, Тихонова Лидия Никитична — «Красный молот» яхача завода автоматчица, кхы дуккхабараш а.

Яхье хьалха латтараштa карагIдийннарашца, новатораша дIадоладечунца дукха резерваш я къахьегама овсарле лакхъяра. Цудухьа вай декхар да КПСС XXIII съезде нов. Л. И. Брежнева яьххача тайпара тахан дика къахьегача производства цIи хезача хьалха латтараша, къахьегама мастераша санна болх бергболаш хьалхагIа дуккхагIбараш, тIаккха беррига Iомабе.

Из къаьстта боккхача лоархIаме да, хIана аьлча кердача пятилеткаx доккхийи бехктоккхамеи декхараш кхоачашде дезаш да вай халкъа боахама еррига отраслешка, цу даькъе машиностроене а.

Кердача пятилеткаx республика машинашъераш декхарийла ба мехкдаьтта аппаратурей цементировочни агрегаташи 1,5-заа совгIа, электрифицировании инструменташ 7-заа совгIа, кхачан промышленноста технологически оборудоване запасной оатхалаш 5-заа совгIа дуккхагIа арахеца.

Дукха дуккхагIа хьаергъя тракторни прицепаш, гаражни оборудовании кхыйола машиностроене продукци.

Производствана планировании экономически стимулировании яра предприятеш кердача хьалашка яхара дукха болх бе беза.

1966 шера цхьоалагIча апреле денз кердача хьалашка болх беш я «Красный молот» яха завод. Цу предприяте опыто бакъду материальни стимулировании яра гIулакхаши производственни коллективаи боахама самодеятельность шеръяри пайдане хилар.

Боахама кулгалхой, еррига предприятей партийни, профсоюзни организацеш декхарийла я уйла тIаахийтта из опыт Iомае, производствана планировании экономически стимулировании яра кердача хьалашка довлара дикеи массе оагIорахьареи кийчо е.

Вай йоккхий планаш, дIадоладьраш, дагалийцараш кхоачашдар юхера а халкъа боахама беррига болхлоша хьинареи овсареи къахьегарах тийша хургда. Толам баккхара гIулакх хIара коллектива кара да, юкъарча къахьегаме саго шийга йоагIа моттиг дIалацарах, духхьал ше болх беча участке лаьрхIа па Iеш юкъерча гIулакха а ше бехктоккхаме хилар кхеталарах тийша а да. Керда саг кхевар, обществана дуккхагIа пайда лургболча тайпара хIара къахьегамхочoa шийн таланташ хьагучаяхара хьалаш хилийтара къаьстта йоаххо е еза партийни организацеша.

Советски наха къаьгга дика кхетаду боахамеи культурнии строительства пятилетни программа кхоачашъяра чIоагIа лоархIаме да цул хьалхарча шера даьха толамаш. Цу даькъе цхьаккха ди пхьаккха сахьат ца доадеш къахьег хIанз. Пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра тIехьа, къахьегаме технико-экономически лакхара хьоккамаш гойтара тIехьа къовсам баьржаб берригача мехка.

Сийлахь-боккхача Октябра 49 шу дузача денна сийленца накъа бахара дерригача халкъа яхье хьинаре дакъа лоацача машинашъерий дика ка яьннай пятилетка хьалхарча шера.

Теша йиш я, машинашъерий Денна накъа, йоагIаш республикан городеи предприятей коллективаша йолаш йолча резерваех биза пайда а эцаш, пятилетка хьалхарча шера план сийленца кхоачаш а яь тIехкхоачашъергхиларах, производства эффективности къахьегама овсарлеи лакхъяра кердача кхы а лакхарча рубежашка яргхиларах.

А. ДАВЫДОВ,
КПСС Грозненски горкома секретарь.

ГIАДВУГАШ ДА БОЛАТ ЛОАЛАДЕРИЙ ГIУЛАКХАШ

Эггара дуккхагIа болхлой чулоацаш йола промышленноста отрасль я машинашъю промышленность. Укх шера эггара хьалха шоай цIей дездергда машинашъераша.

Машинашъерашта дика хов моллагIча машинаш еча завода лакха хьоккамаш, производства ритмичность хургйоацилга, нагахь санна цехашта машиша лакха дикал йола заготовкаш ца лоаттайойя. Цудухьа оттадаьд «Красный молот» яхача завода болат лоаладеча цеха коллективо шоашта хьалхашка ер декхар: производственни площадаш шерца еш технически мероприятеш юкъейоалаяр, производство дикагIа вIаштIехьъяккхар, технологически процессаш тоаяра чотах дуккхагIа а дикагIа а болат арахеца.

МоллагIча а, къаьстта литейни производства а рентабельность дегIаахара керттера наькъаш продукци дуккхагIа арахецарах, къахьегама овсарле лакхъярах, материалаш кхоярах латтилга дика кхета а деш, семилетка шерашка уж гIулакхаш дикагIа чакхдахара тIаберзабаь бар тха цеха беррига болх.

Валови продукци арахецара ворхI шера план кхоачашйир оаха ворхI бутт хьалха, къахьегама овсарле лакхъеннай цу шерашка 80 процент.

Еррига завод санна ах шу гаргга ха я тха цехо а планированеи экономически стимулированеи кердача хьалашка болх бу. Цу хана денз планал совгIа арахийцад бIаьш тоннаш тоарни болат, шу йистедоалаш, оаха лерхIачох, 50 эзар сема маьха йола прибыль юкъехьоргья цеха коллективо заводской копилкана.

Керда пятилетка цеха коллективо дIайолайир формовочно-заливочни конвейер балха юкъейоалаярца. Цу конвейеро торо хилийтар ворхI бетта дIадахача шера цу ханачул 720 тонн дуккхагIа лоаладаь болат арахеца, хIаьта соахка шу йистедоалаш болх бе йолаеннача пхи тонн чуйодача болат лоаладеча электропишко 62 процент лакхйир болхлой къахьегама овсарле.

ХIанз дIалоладеш да лоаладаь болат цIендеш йола керда вIашагIъелла дробеметни камера йолаялийтара балхаш. Из камера болх бе йолаенначул тIехьагIа обрубщикий къахьегама овсарле лакхъялар совгIа дикка тоалургда еррига цехера балха хьалаш. Дика совгIат хургда болат лоаладерашта 1967-ча шера — цехерча еррига вентиляцена реконструкци ергья.

ЧIоагIа барт тайна Iымерза коллектив я цехе хьинаре къахьегаш. Дог гIоздоал цхьаккха говзал ца йовзаш балха хьабаьхна нах цхьа ха маьлла эггара бехктоккхаерча участкашка шоаех бIубенна хьинаре къахьегаш бIаргабайча. Заводе а цехе а сийдеш йоах болат лоаладерий Астамировеи Берсанукаевеи, канавщикий Барахоевеи Албихаджиевеи, токара Калустовеи стерженьщика Морозовеи, формовщикий Салтаевеи Бериевеи, дуккхача кхыча къахьегамхой а цIераш.

Кхы а дикагIа толамаш шоай деахаргхиларах тийша накъа баьхкаб болат лоаладераш шоай Денна. Цунах тешав коллектив хIара денна беча балхо.

Л. ГАФТ, «Красный молот» завода болат лоаладеча цеха начальник.

Сурта тIа: цеха дикагIа бола болхлой (аьрдехьара аьттехьа) Н. Морозов, Х.-А. Хасаханов, П. Калустов, И. Салтаев, Р. Гасанов, В. Дмитриенко.

И. Пиева сурт.

ДУККХАЧАРЕХ ЦАI

Наьсарера «Электроинструмент» завод — къона предприяти я. Цига болх бераш а дуккхагIа бараш кагийнах ба. Белгалдаккха деза царна юкъе дуккха гIалгIай кхалнах хилар. Чоалханерча станокаш тIа болх беш ба лоаман кхалнах, цар чакхйоах бехктоккхамегIа йола операцеш.

Белгалъяьнна дика болхло лоархIаш я цу заводе механически цехера Накастхоева Iайна. Наха дукха евзаш, хьинаре къахьегаш дика болхло я из.

Тхо цехе чудаьлча станока тIа болх беш йоаллар куст долча дегIара къона кхалсаг. Шийн болх цунна дика бовзилга хьахьокхар цо сих ца луш, боаррамагIа тохача кулго.

Къахьегама дика опыт йолаш яр Iайна ши шу хьалха заводе балха енача хана. Наьсарен еррига гIишлошка хIана баьбац аьнна болх баь яр из. Цо дакъа лаьцар Наьсарен юкъера школа, парте райкома здани, кхыйола гIишлош хьалъеча. Iайнайна бовзаш бола дукха кхалнах бар заводе къахьегаш. Цар дукха дувцар заводской балхах, шоай коллективах, профессех лаьца.

Шийна станокаш тIа болх булургхиларах шекьювлаш ше яле а заводе балха яха чIоагIо йир Iайнас.

Безаме тIанийцар къона кхалсаг заводе. ЗIамига йиIиг яслешка яхийта новкъостал дир. ХIаьта Iайнайна сверловщицай говзал Iомае тIадиллар мастера. Дукха лелаезанзар Iайнай ученица йолаш. ХIанз а тIехьа дагалоагIа цунна эггара хьалха шийн лоIамах а йолаш ше болх баь ди. ХIанз-хIанз талхарг ма йий оатхал, яхаш, са хьувзар, мастерага кхайка дог доагIар. бакъда кастта балхаца хьакхашта яьлар Iайна. Балха ди йистедаьлча цунна бIаргаяйра ше хьаяь дуккха оатхалаш. ХьатIаенача цеха начальника нов. Г. И. Васютина. оатхалашка дикка хьажа а хьежа аьлар: «Дика баьб болх, хьогI хила маезза сверловщица хургья».

Цу хана денз Накастхоевас ше а Iомабаьб дуккха мехкарий. Цига дикагIйолча болхлошца лоархIаш я цо Iомаяь сверловщица Чемурзиева Лейла. дукха ха ялалехьа ше болх бергба Н. Аушева а.

Коллектива юкъера дукха хьакъоасталуш хилаш Накастхоева санна бола къахьегамхой. Цар доаккхал дац шоашта карагIдаьнначох. Дика къахьегар — цар оамал я. Царех ду моллагIча коллектива доккхал.

Iайна болх беш йола механически цеха коллектив дикача къахьегама толамашца накъа енай шоай цIейна — машинашъерий Денна. Нов. Цуров керте латтача смена коллектив ткъеалагIча сентябре кхоачашъяь яьлар С-469 яхача электродрелей оатхалаш арахецара шера задани. Графикал дуккха хьалха яьнна къахьегаш я кхыйола сменаш а.

ДегIаухаш латт индустриальни Наьсарен хьалхара завод — «Электроинструмент», цунна цхьана хьалкхув нах а.

А. ГАДАБОРШЕВ,
тха собкор.

«ПИЩЕМАША» РАЦИОНАЛИЗАТОРАШ

Ер шу долалуш «Пищемаш» яхача Шалински заводе къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара группа вIашагIъеллаяр. Ийс саг ва цунна юкъе. Тайп-тайпарча профессех нах ба уж: токараш, технологаш, мастераш, конструктораш. Цар керттера лерхIар къахьегама керда методаш производствана юкъейоалаяр, арахецача продукце дикал лакхъяр да. Цу группана кулгалдеш ва къахьегамен алапеи отдела начальник А. Г. Чаманьян.

Ше болх дIаболабьча хьалхарча деношке а рационализацеи изобретательствап бюроца а завода технически отделаца а эйхха бувзам лоаттабе яьлар группа.

Хьалхарча заседане, токарни станокий балха овсарле лакхъе йиш йий, яха хаттар эттар. Цхьацадолча хIамашта зем баьккхача гучадаьлар из де йиш хилар. 5012 яхача станокаца еча еррига операцешка дIайодача хана отта а яь технически бакъъяь нормаш юкъейоалаяьй. Балха моттиге хьалххе а материалаш дIатела оттадир. Брак ца хилийтара арахецача изделешта тIахьожам лоаттабе чIоагIдир, инструменташта централизованни заточка елга вIаштIехьдаьккхар, балха хьалха латта методаш Iомайир токараштa.

Къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара группа членашца укх шера шовзткъеи йиъ рационализаторски предложени еннай. Царех шовзткъеи цаI хьатIанийцар, ткъаь цаI производстве юкъейоалаяьй.

Шийн йоккха говзал тIайохийт завода вокхагIволча контрольни мастера С.-Э. Моккаева творчески балха. Пневматически муфта конструкци хувца, аьнна, цо яьча предложене шера 640 сом экономически эффект елар завода.

ММ-3, АЗ-3 яхача машинашта цо яьча дIанъувлача тара шера 1819 сом пайда бир завода. Укх шера кхы итт предложени еннай цо, тийшша боккха пайда бергба цар завода.

Группа балха юкъе хьинаре дакъа лоац директора заместителa нов. Жарамова, инструментальщика нов. Закриева, технически отдела вокхагIволча инженера нов. Долгиха. Завода толама юкъе цар творчески къахьегама дакъа да.

Къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбоаккхача группа балха теммаш лакхлуш мара латтац. Йоккха кхоане я цун.

К. ИСАЕВ.

Литературни оагӀув

Ахьмад БОКОВ

«БЕКЕ БЕРАШ»

ЯХАЧА РОМАНА ТӀАРА ДАКЪА

Юртах аравоаллача бах Саьме вежарий. Кхо коаниӀ мара яц царех дехьа. Коа-наӀарга латтача шийн вокхагӀа волча вешех Элмарзех бӀарг кхийтача ворда чу ӀотеӀар Саьми. ӀотаӀар пайда бий из къайлаваккхал ворда цӀа ца хилча?

— Хьо сенга вода? — аьнна, хьаккхайкар Элмарза, уж шийна улув кхаьчача.

— ХӀаманга а водац, — унзаро вешийгахьа дӀахьежар Саьми. Наха Ӏунал ду яхаш ниа бора цунна вежараша. Саьмена-м хетацар цох Ӏужал а — шийна яа сискал елча моллагӀа шийга бе аьнна болх бора-кх.

ГӀойберда говр юха а аза Саьмена хьалхара жоп делар.

— Беке берий хьажкӀаш я ара йиса.

Цига даха даьннадар тхо.

— Уж фу хьажкӀаш я? Тха-м никъ тоабе даха деза. Ӏовала тӀера, — аьнна, Саьмена тӀачайхар Элмарза. Саьми йист а ца хулаш цунна бӀарахьежжача вагӀар. КӀаьдъеннача говра ярап санна суъса йолаелар цун шера мера Ӏургаш, эга доладелар кӀалхара борд.

— Хьога леци со?! Ӏовала, никъ тоабе ваха веза хьа! Ворда тӀара чу а тоссавенна новккъа волавелар Саьми.

— Айя, сенга вода хьо? — ДӀатӀехьаволавелар Элмарза. Бакъда, Саьми юха а ца хьожаш сихха водар. Юха а сеца тӀехьа бий оагабир Элмарзас.

— Сабарде Ӏа, наьха сискалаш юа жӀали! Аз бергба хьона хьа болх-м.

ГӀа бехкабелча санна юха а сеца, вешийна во бӀара а хьежа, юха а волавелар Саьми. ЧӀоагӀа новкъа хилар цунна Элмарзий тӀехтохам. Шийгара цхьа гӀулакх дӀа ца деш мича юъ Саьме-м наьха сискал. Сага цо тийшаболх баь, оапаш бийца моттиг а яц. Маца Ӏийнав Саьми шийна даа хӀама денначоа гӀулакх цадеш? Изаморг карагӀдаргдолаш хилча-м кхай тӀа ца а водаш, Элмарзас шийга яххар ма дергдарий цо. А, Саьми иштта вац. Наха Ӏовдала ва яхе а, эгӀаваьв яхе а хьаьнала, дог-цӀена саг ва. Да венна дисача бой сискал а йиь, царна новкъостал ца деш из мишта Ӏергвар?

Юртал дӀараваьлча, ГӀойберда тӀехьа а кхийна ворда тӀа хайра Саьми. КӀалхара борд хӀанз а эгаш дар. Сов дукха йига из доккха хилча санна хетар Хьусена.

Юрта гаьна бовлалехь хьаькка галоахорг дукхьалвера ши говра — баьри. Юрт-да Ӏази вар цаӀ, вож хаьн уллаш дӀаьха тур а долаш, ги теп а йоаллаш казак вар.

— Шо мича долх, яьй? — аьнна, цӀогӀа техар Ӏазе наьъ юккъе юха а сеца. — Кхычар дер де дашаци шо?

— Ца даша-м кхакха ма бацар тха, — аьлар хьалхарча ворда тӀа вагӀача ИсмаӀала сатийнна.

— Хьахьовзае хӀаьта вордаш!

— Мича?

— Са даь каша! Никъ тоабе даха деза аьнна дӀахьийнадеци шуга?!

Ӏази корзагӀваьнна лувра тахан. ЛертӀа говр — вордашца дӀаара а баьнна наха шин дийнахь никъ тоабаь Ӏо ца эттабейя пристава бата тӀа тугаш дийтта а вутаргвац из. Юртдоал Ӏодиллар кхерам а ба. Приставал а кхерамогӀа вецийн цу телхача, москашка кхаччалца чархаш чуухаргйолаш кӀоагаши харшаши доахкача, новкъа хьавоагӀаргвола инарал! Цо-м юртдоалара дӀаваьккха а мича вутаргва аьнна хет Ӏазена.

— Сенна тоабу из никъ, ва Ӏази? — Шийна цхьаккъа хӀама ца ховш санна баламаш ваар ИсмаӀала. Тахан — кхоана лоа ӀотӀадулларгда, тӀаккха ше дӀашаьрлургба. — ИсмаӀалийга дӀахьийна хургдац-кх, аьнна хийтар Ӏазена.

— Ах-паччахь воагӀа, цудухьа тоабу! — аьлар цо, юрта хазийта воаллаш санна, цӀогӀа а теха.

— Айя, да ма хьакха цун, соалоза никъ балалца ца воагӀаш Ӏе магац цунна.

— Цунна шийна хов шийн ва веза ха. Хьахьовзае ворда, хабар дӀаьх ца а деш, — шода-къадж хьадостабир Ӏазе. Цунцарча казако говра гош хьоабаь хьагарга а вена катеха урха гов дӀаозадир.

— ДӀахеца говр! — аьнна урхах хьакатехар ИсмаӀала.

— Ӏаьдалца къовса ма гӀорталахь ИсмаӀал, — аьнна пӀелг оагабир Ӏазе. — Ӏаьдалца къувса воале гаьна варгвац хьо.

Кхы хӀама хургдоацилга а кайна дехардир ИсмаӀалас.

— Боккъала а дӀадахийта тхо, Ӏази. Беке берий хьажкӀаш цӀай долхар тхо. ТӀехь да а воацаш, бӀй ма дий уж.

— Беке берий-м хац сона са даь уж хьажкӀаш яле а тахани кхранен шин дийнахь хӀама йиргдац.

ХӀанзалца сабаре хинна ИсмаӀал эгӀазваха вувсавелар.

— ТӀаккха шийн жега са хьажкӀаш ма йоаийта ала СаӀадага! Юртда ма вий хьо.

— Цунна са гӀулакх дац. СаӀада шийн да ю лаьтта, ахча дӀа а денна хьаийца.

— Хьайла, массане дувцар цхьатарра дий. Цкъа хургья-кх шун кхел. — Казако урха гов а увзалеш новкъара аьккхача ИсмаӀалий ворданна тӀехьа дӀахьайзар ГӀойберд а.

— Уж хабараш дувцараштa хиннар ховш хург ма вий хьо — аьлар Ӏазе.

Цунгахьа юха а хьежа, велакъежа борд эзар ИсмаӀала.

— Ховш ва. Дика кайоал хьа-м. Бакъла, шоашта даьр дуташ-м вайнах а бац.

Кхы а дӀадаха мегар из къамаьл Саьми ворда тӀара Ӏо а иккха хаьдацаре. Казака а, тӀаккха Ӏазе а говраш тӀа а хаьхка юккъеверзавир из, башха гаьна а валале, Казако, тоха аьнна шод а айяь ворда тӀа юхатӀаха йоахар, Саьме корта лестабора. Саьми сенна вода никъ тоабе? Наьха сискал а йиа Ӏаьдала никъ тоабе. Ӏаьдало цунна-м деннадац цӀаккха а даа хӀама. Шийна даа хӀама ца деннача болх беш вац Саьми-м

— ХьалтӀаха ворда тӀа, хьайга яхар де, — аьлар Ӏазе а. Цунга а ладувгӀацар Саьме. Чаракьаша го а баь, даха а дала а моттиг йоацаш, дисача аьхках тара вар из. КӀалхара борд хорш еча санна эгаш дар, мераӀургаш а сувсар кӀаьдъенна юкъхьача говра санна.

— Марш ворда тӀа! — аьнна наьха тӀа шода кхадж Ӏеттар казака.

— Сабак! — иккхар Саьмега. Цунна ховш долча пхе-ялх эрсий дешаех цаӀ дар из. Катоха казака бера шод хьа а яьккха, шолакъадж кагбе дагахь гон тӀа биллар цо. Казако беттара тур оаалир. Ӏазе шод дӀале яхаш цӀогӀа хьекхар, бакъда, ше Саьмена дӀатӀакховда вахьацар. Хьанна хов цига фу хургдар, вордаш тӀара Ӏо а лийлха байдда тӀабаьхкача ГӀойбердей ИсмаӀаласи Саьми теваьвецаре. Шийх жӀали аьннад, бера шод а яьккхай яхаш Саьми даьца дӀавига хьайзар казак. Шийна ховча меттаца из а машар тӀа воалавир ИсмаӀала. Саьме-м кхетадацар ИсмаӀала шийх хьаькъала вӀаштӀехьа вац, тулавенна саг ва яхача хана,

Ӏази а Саьмегахьа кулг а лостадаь дӀаволавелар.

— ЭгӀаваьр дӀа вехкаш ма хулар...

Из-м кхетадир Саьме.

— Ваьвац со агӀа! — аьнна, Ӏазена тӀехьа а хьежа ши бий урагӀбахийтар цо, тӀаккха ИсмаӀалийгахьа хьавирзар. — Хозий шоана, со эгӀаваьвац! ГӀойберд, хӀана йоах массане эгӀаваьв, эгӀаваьв? ХӀай?

ГӀойберд юхайистхила кхелехь корта чу а белла, когкӀийленех топпараш летача санна когаш а бетташ сихха волавелар Саьми. Казак говр тӀехьахахка веннавар, Ӏазе вахийта аьнна, кулг а лостадаь, Ӏийнавецаре.

ГӀадж кхоссал гаьна ваьлча, цӀаьхха юха а сеца, юртагахьа дӀахьежар Саьми. Элмарза хӀана а коанаӀарга латт моттар цунна. Из Ӏерг мичав Саьми никъ тоабе вахийтанза. Юха а вийрза, сихха аренгахьа волавелар Саьми. Ше сенга вода, мича соцаргва хацар цунна; юрта а вордашта тӀехьа болхача Ӏазеней казаки а гаьна ваьлча, кхы долчун уйла яцар цо.

Хьусен цкъа Саьмена тӀехьахьожар, тӀаккха Ӏазегахьей казакагахьей бӀаргаш къоарадора. Дауд даьпача дена даьла у мо гоамбеннабар цунна уж. Цул хьалхагӀа-м Хьусена уж кхыча нахал башхагӀа а дархӀацар. Саьми санна Дауд а дукхаллваьннаваларе цар из ца лоацаш вутаргволаш санна хетар цунна. ВоккхагӀа волча Хьасана-м цун а кхычун а уйла яцар: чуацалза ара йиса хьажкӀаш яр цунна дагаяхкараш, Тахан уж йоаеш цига СаӀада ва хилар а кхерар.

СоагӀапча хьатӀа отталца нагтахь кӀоаг, ворда чархий харш мара ца нийслуш тоъал шаьра ба никъ. Бакъда, юрта йисте доккха ор доалл, чугӀолла ӀодоагӀаш хи тоатолг а долаш. ДӀахо юрта юкъе а да цхьаькха ор. Цу шин срагӀ дехьа а баьнна Долакоа хьалхьовза никъ. Кащамашта магӀа гӀолла духхьал Долакоа дӀачубода цхьаькха никъ. Хьанна хов инарала малагӀча новкъа ваха дагадох. Цудухьа шаккъа а тоабу.

Кхы мала Ӏазеи пристопеи кулгашца тобе беза на! Зунгатий мо шортта нах ба балха арабаьха. Долакоана магӀарча хьаст боаллача бер чура жагӀ кхухьаш вордаш я. ГӀойбердар цига хьалтӀа ма кхаьчча гаьнна арарча СоагӀап-орах тӀийтилла бахийтар.

Ши шу гаргга ха я эбласта начальник уххаа хинна. Цу хана тоадича денз саго кулг техадац наькъех. Дукха балхаш да юртахой шоай цаӀ мара йоацача говраца де деваш; гота йоалае еза, макха баккха беза, ковна гонахьа карт, кхатилла дахча, говраи Ӏаттаи доакьар — массагӀ да уж. ХӀаьта шишша кхоккха говраш яраша, йожа вордаш, фургонаш яраша цу наькъех кулг а тохац. Уж даггар шоай боахамаш шердеш, сувсадеш боахк. Царгара хӀамилг йож Ӏазена. Цудухьа уж мукъа бутт.

Наха-м дог доахар Ӏаьдало наькъаш тоалар. ХӀара цӀеннах дӀайоахаш налогаш ма йий, цхьабакъда, шоашта тӀабаьхка, шоашта низаш ду хьакимаш лелабар мара шоашкара дӀадоахача цу ахчах Ӏаьдало дер гуши ховший саг вацар.

Шоай балхех юкъах а баьха тахан нахага низагӀа тоабайтар царна эшаш боаца никъ ба. Мала лел цу новкъа? Кхыметтел Долакоа кӀиранна цкъа отташ йолча базар тӀа водар а цу новкъа водац.

Инарал ва-кх цу новкъа хьа а вена юхагӀоргвар. Цо ше хоаставар, чина дакхнар дог доах пристопа. Вешта из доацаш а воккхача хьакимо хоаставергволаш хӀама карагӀ ма даьннадий цунна. Цо лаьца Дауд-м бокъонца вола Ӏаьдала моастагӀа ма вий. СибарегӀара ведача, юха а Ӏаьдала духхьал хабараш дувцаш хилчакхы мишта хул из моастагӀа!...

...Садайна, боад къовлалуш латтар Хьасаци Хьусени яьссача вордаца шорттига коа кхаьчача. ГӀойберд шоай коа наӀарга Ӏо а ваьнна чувахар. Кайпийна духхьал ва юхь яц шийн, аьнна,

ХӀанз-хӀанз етта вордаш кхоачарт ма йий яхаш сатем байна яьгӀа Кайпа цецъялар.

— Айя, даьсса хӀана доагӀа шо?

Велха а чӀехкаш цунга дӀайистхила магацар Хьасана.

— Тхо-м никъ тоабе дахадар, — аьлар Хьусена.

— Мишта? — иккхар бос дӀабахача Кайпийга, — Вай хьажкӀаш тӀаккха?

— Ӏазен казакен духхьал а баьнна дӀадигар, — йоахар Хьасана велхара къурдаш а деш. — Ах-паччахь воагӀа йоах.

— ЦӀеша вузалва ах-паччахь а, Ӏази а! Ва везан даьла хьона гацийср деррига а — аьнна, ворда ялхан улга тӀа корта дӀа тӀа а била йийлхар Кайпа. Иштта латташ цхьа юкъ яьлча, ше леладечох, берашта хьалхашка шийгара гучаяьннача кӀезигалах дехке а яьнна, халла са а къайла хьалнийсъелар. Денал хила деза, еха хьовза мегаргъяц ма йоахий цунга массане а, тӀаккха цо леладер фуд? Ворда дӀа а хийца хьацараша йиза, говр тиша юврагӀ тӀа а кхелла кхий чу дӀа а оттаяь, шоаш чубахача цхьаккха халахетар ца хилча санна сатийнна пешка чу цӀи ювга эттар Кайпа.

— ХӀама дергдац, кхоана гӀоргда вай кхай тӀа, — йоахар цо бӀохбаь думийн хьалтӀамаши берашта ше дӀахьалхашка оттадеш, — Сона хьадуххьал валийта Ӏа Ӏази-м хац сона пирстоп а хьаштдале.

— ТӀаккха Султан, нани? — хаьттар Хьусена.

— Воашца вугаргва-кх Султан а. ЮврагӀанна юкъе а хьоарчаваь.

Даа хӀама Кайпас кхай тӀа мел бахарашта лаьрхӀа даьдар, цхьабакъда Хьасанаи Хьусенаи дисар из деррига а. Саьми валар ер даа, — аьнниз, хийтар Хьусена, шоашта хьалхашка латтача дахчан оаркхона бӀара а хьежа.

Цхьабакъда, Саьми-м даа хӀамъ дагадоагӀача вацар цу хана. Улица новкъа а дӀахозар Элмарзар цӀагӀа хьажкӀаш фуал йоахаш санна «кхоп», «кхоп» яхаш еттача гӀажамийн таташ. Къахетам укх дунен тӀа вӀалла боацаш санна бирса бар Элмарзеи Саьмел эӀамагӀа вола Товмарзеи цу бус. Саьми никъ тоабе а вахийта цӀагӀа Ӏе лаьрхӀадар Элмарзас. Цхьабакъда, шийн ваха вийзар. Цхьан юккъа сома цӀогӀа дар хьахозаш. Багара а ца доагӀаш кер чура доагӀаш санна хетар из. ТӀаккха цӀогӀа а тийр, гӀажа таташ а сацар.

Саьмена хацар дӀаккхесса хӀама санна, коа юкъе уллаш ше мел ха яьккхар. Аьтача мо фазар маьженаш, дегӀа тӀа дуккха а човнаш йолаш санна хетар. ХьалхагӀатта велча гӀатта а ца луш теккха беша латтача гӀадамийн аргӀанна тӀавахар из.

Говра тохаш мо мара ца хеташ хӀама-каст-каста тохар Саьмена вежараша, бакъда иштта чӀоагӀа йийттаяц. Ши шу хьалха Товмарзий саг йоагӀача дийнахь йийттар цунна Элмарзас. Шийла эӀамагӀа волашшехь Товмарзийна саг а йоалаяь ше витар лайна дацар Саьме. Шийна а йоалае яхаш корзагӀваьннача цо коа юкъе а даьккха деча доккхача ловзарга мел вар бӀарахьожавир. Кхийчу а вига дӀавийххача а хӀама хиланзар. Йоккха юхьӀаьржо яр из Элмарзийна. Чу а ваха гӀадж йиттар цо Саьмена, из телцца. Цхьабакъда, тховсара цу ханарчул а чӀоагӀагӀа йийттар.

Венна дӀа а ца воалаш, адам хинна дӀа а ца водаш шоашта духхьал лел яхаш Саьмена леткъар вежарий. Цу бус из валарга дог даьхадар цар.

Саьми гӀадамийн аргӀах йоалла йоккха къорг а нийсъенна, тӀехкарашка кхаччалца цу чу дӀачу а техка уллар. ДегӀ хьагергде мегача-м верригa а чухошаргвар из цу чу. ЙӀайхо хӀама хьатӀатеӀар Саьме букъа. Халла юха а кховдадаь кулг Ӏеттача кетар йолаш санна хийтар. Малав цига ва а вена цунна кетар гӀаккхолларгъяр? Хьанна эш из? Шорттига «ув, ув» — оалаш узам хезар цунна шийна тӀехьашкара. Цар къаьна пхьу бар из, шийна даа хӀама даларга хьежаш наӀарга а баьгӀа, фусамдаьй Ӏобийшача шийн къорга чу бена.

— ХӀа-а, хьо да из Катох, — аьлар Саьме халла.

— Вай шаккъа а доацаш даларе бакъахьа дар-кх укх дунен тӀа.

ЯНДИЕВ Джамалдина керда стихаш

МАЛА ВАРГВА...

Доаккха дуне дайна,
Лаьттан къайле хайна
Чехка, шорта леларах,
Дукха, кӀезига дезарах.

Лаьтта ваьха мала варгва?
БӀарго бизаб со аьнна,
Дего тоаргда аьнна
Вахарцара бух ваьннар мала ва?

* * *

Рузкъа дар аьнна
Кураваргвацар со,
Бала ба аьнна
Кадарг ма вацар со.

Цу наькъа бӀоахал
Се хайна воаларе,
Укх дега йӀоахал
ДӀайийца воаларе.

* * *

ГӀарагӀураш йолх бухь билла
ДӀаьха тиъамаш лестадеш,
Лоаман гуйра йоагӀа йиза
Дошо канаш левзадеш.

Ма хоза да ка маьхал яьнна
Гуйра бернате чуйоагӀаш
Баьча балхах дог гӀоздаьнна
Дезалла духьал да воагӀаш.

ЮХА А АЛА СОНА

Нагахь со хьайна
Виц венна веце,
Вай уж беттала бийсаш,
Къоабалйий,
Юха ала сона,
Дага паьце
Ӏайха Тирка йисте
Даьха илли.
Замо хӀанз а къахьбаьбац
Цуи мерза чам.
Дог хьесташ
Лергашка латт

Цун хоза оаз.
Аз-м дегтӀара бу
Цу деной хам.
Дезаденнар дац дицдала атто,
Хий-йисте этта
Гечо дарга ца хьежаш
[illegible]
Ха вайцара бувийнний.
Цхьан хана санна
Са дог хьовсташ
Юха ала сона
Из хьей боча илли.

ВАХА ВЕЗА

Дилла сийна сигале
Иштта йийнха лаьттаче
Лаьтта хьаьна хургдацар,

ЦӀимхара, е безаме
Веззача саг ца хилча
Цоах къонах а аргдацар.

Алал, малав дилла
Метта тӀа мозз дилла
Шортта ваьха чакхъваьннар?

Ӏийне ца воалаш
Дика во ца валаш
Дуненцара къаьстар?

Дунен тӀа-м ваха веза
Хоза, аьтто ловш,
Лаьтта-м лела веза
Ше фу лаладу ховш.

Саид ЧАХКИЕВ.

ЯгӀаш хул из ара хайна

Массанега шийн воӀ хетташ,
ЯгӀаш хул из ара хайна.
Из Вьетнаме вар цун тӀом тӀа,
ХӀанз цӀавоагӀа бӀаргаш дайна

КӀалхервааьннав халла лечер.
Даьсса бӀаргаш хьеж цун лаьтта.
ВоӀа хиннар дӀахезача,
Лергъя нана дог а даьттӀа.

Ше яр из воӀ цкъа ваьннкар,
Хоза волаш, дийна волаш.
ХӀанз цӀавоагӀа, ког дӀабаьккха,
ЦӀока даьга юхь а йолаш.
Хаьтта дагӀац оал вай водар,
ХӀанз-м хьа воӀ ше ца бехке:
Из малагӀча доккъа водар,
Бомбаш етта кхыча мехка!

А, бергбацар цкъаккха бахкам,
Из тӀом бахьаш вена мара...

Цун деттагӀийн къона тӀехкаш
Йисай аьха эре аре.

ХьаргӀаш дӀачу-м пехка,
Сий-м доергда хьа хьалха сейна.
Корей дагайоагӀийн хьона,
Хьай цӀи бӀагап мишта яьлар,
Корейцаша, тохха гола,
Хьо цигара мишта лаьллор.
Америка, Америка,
Ва ма гӀерта берда йистеӀ...
Ноаной ба хьа, къонгаш хетташ,
Моврой хетташ ба хьа истий.
Тахан доккха наӀалт хьайна
ТӀамйцад Ӏа, этта эона.
Тахан массанехьа хьайнад
Адмий кхаш. хозий хьонаӀ
Тоъарг-м да наха Ӏайшар.
Ма доадайта эӀамга бераш!...
Ноаной багӀ хьа, ара хайша,
Бойнеча къонгашка хьежаш.

М.-С. ПЛИЕВ.

ТАКСИСТ

Къона таксист Ахьмад лелар
Волга чоабел лаьгӀ ца еш,
Мах цо дунихa дӀа-хьа кхувлар,
План-м яцар кхоачашъеш.

Хьанав?... Къамаьл тоссалора,
Цхьа бӀаь хулар гаргало.
Маьха меттел барнал лера
Хийла къаьнча къоаноча.

Ещ вар Ахьмад деша уйла,—
Вугаш мел вар кхоаччар хул.
Мах ца эцащ йиш йий кхувла?
План-м унх са юхь тӀа улл...

Никъ беш такси юрта кхаьча
лаьтта вессар пассажир.
Цо Ахьмада кулг а лаьца
Даьре хабар деладир:

Пхьелекъонгий юртар ва хьо?
Тха ба цига гаргар нах.
Эздий саг ва! Хьанав хьох хьо?...
Из а бита гӀертар мах —

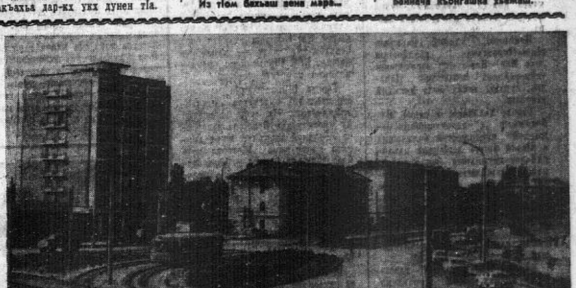
Цкъа унх таксек мах Ӏобиллал
Ткъеста сай да вовзаш ва.
Хоза хеташ из цар денал
Дуецаш хьоца латтаргва.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

СА ЮРТ

Бешлоам корта къайла баьлча
Йоачан хургья къоанош оал,
Хьона кӀеазиг гаьна ваьлча,
Са юрт, дог са лаза доал.

Юрташ дукха яйнай сона
Хьол-хозагӀа цхьаккха яц
Теша са юрт, бакъда хьона
Хьо аз хувца хӀама дац.

ТАШКЕНТ. ШОТА РУСТАВЕЛИ УЛИЦА. Р. Шамсутдинова сурт. ТАСС фотохроника.

ДОГ АЙДУ СИМФОНИ

(Д. ШОСТАКОВИЧА 60 ШУ ДИЗАРГА)

Язъяь цхьа юкъ яьнначул тӀехьагӀа лекхар Ленинградски филармоне Дмитрий Шостаковича ВорхӀлагӀа симфони.

Автора гаьна йоацаш моттиг нийсъеннача сона дика бӀаргагора цо лерг дилла ла мишта дувгӀар. Са дуар цо. Къаьстта шийн тайпара атмосфера яр зале цу сарахьа. Ленинградцашта ховра, ткъо шу совгӀа ха хьалхагӀа моастагӀаша гобаь лаьттача Ленинграде из произведени эгтара хьалха лоькхача дакъа доацаш хиннарех массехк музыкант оркестра юкъе волга а хӀаьта пульте лаьттар хӀанзара дирижер, Карл Элиасберг волга а.

Концерт йистедаьнначул тӀехьагӀа вӀашагӀкхийтар тхо дирижерацеи къаьнарча музыкантацеи, хӀаьта гаьнна хьалха дӀаяхача хана чура хьагучалилхар симфони хьа мишта хиннай а мицкъа дийкхай а хьахьокхащ дола бакъдараш.

— Го баькха кӀал Ӏоядаш хрустальни подвескаш а йоацаш йола филармоне йоккхий люстраш бӀаргаяьйнаяц шоана цӀаккха а? — аьлар Карл Ильича. — Унзаре сурт да из. Скелеташ санна, дерзанеи гӀайгӀанеи алхха цхьа бронзови гӀовраш мара... ХӀаьта иштта яр уж цу сарахьа.

...Халача 1941 шера сентябрь бетта цхьан дийнахьа ленинградски радио чу гӀолла къамаьл дир композитора Шостаковича: «ХӀанзчул цхьа сахьат хьалхагӀа, — аьлар цо, — сай кердача йоккхача симфонически сочинене шоллагӀча дакъа партитура йистеяьккхай аз...» Из яр ВорхӀлагӀа симфони. (Цу хана хинна шийна дагадоагӀар тӀехьагӀа дувцар поэтессас Ольга Берггольца, композитор радиокомитета хьадваха новкъа ваьннача хана хезар цунна фецарча кхерама доаха оарц. Цо къамаьл деча хана ювлаш зениткаш, лелхаш бомбаш яр. Радио цӀен здани терк аьнна хеталора...).

— Сендухьа дувц аа из? — йоахар дӀахо композитора.— Дувц сога ладувгӀаш болча радиоладувгӀархошта вай городера вахар шийн беаррамагӀа дӀадолаш долга хайтар духьа. Вайх хӀаравар шийн тӀема вахте латт хӀанз.

Карл Элиасберга дагадехар, 1942 шера бӀаьстан юхье «Астория» яхача ленинградски гостиница лакхерча этажашка дӀатаръеннача, цамогаши гӀоарал дайнеи болча паха лаьрхӀача стационаре шийна вовзаш вола цхьа скрипач гучаваьнна а «летучи мышь» яха фонарь кертал лакхагӀа хьалъай а я, лоалама хӀама бӀарга ца гуш лола цӀа сийрдадаккха из гӀирта а. Карл Ильич шийна бӀарг ма вайнгге а. скрипача культура Управлене дӀавийхар из.

Нагахьа санна сайна хьалгӀатта моге — га хьожаргва со, — аьнна жоп делар дирижера.

Халла водар из бӀаьстан юхьерча ленинградски улицашка гӀолла, ниэткъа урагӀвахар лагӀаш тӀа гӀолла. Культура управлене дувцар, симфонически оркестр юхаоттализа яргъяц, ленинградцашта хаза еза шоай города хетаяь Шостаковича ВорхӀлагӀа симфони, яхаш. ДӀакхайкадир беррига музыканташ дӀаязбеш а радио цагӀа гулбеш а хилар.

Музыканта Д. Шена дагадоагӀар, спискаш мишта увттайора. Дукха фамилеш Ӏаьржа язлеча къоаламца гонахьа гӀолла гом билла яр — городе а фронте а из саг венна хилара белгало, вож фамилеш цӀеча къоаламца лехкача гомашта юкъе яр — «дийна ва, цхьабакъда, низткъа мара дӀалелалуш вац...»

ХӀаьта а, оркестр вӀашагӀкхийтар. «Фашизмацарча вай къовсама, моастагӀа эша а ваь вай йоаккхаргйолча коталонна. сай хьамсарча города Ленинграда хетаю аз сай ВорхӀлагӀа симфони», — язьяьлар Дмитрий Шостаковича.

Из лакхара 8 валторн, 6 труба, 6 тромбон, вешта аьлча оркестра шолха состав ца хилча яргӀоацача тайпара язъяь яр партитура. Фу дерга? Кхы мичара бахьаргба музыканташ? Эскарцарей флотацарей музыканташ ленинградски оркестраца дӀахьожабе лаьрхӀар. Дукха ха ялалехьа фронтовой оркестрашцара итташ керда нах кхаьчар городе, тӀаккха дӀаболабелар хала болх. Музыканташа шоаш хьатӀаявайора шоай партеш. Топаши бомбаши ма еттий аьнна доацаш йора репетицеш. ГӀийлла сердало йоагӀача бусйогорга сердалонах партитура язъеш письменни истола хьалхашка болх беш вагӀаш сахьаташ доахар дирижера Элиасберга.

Премьера оттае лийрдӀача филармоне йоккхача зале йора оркестро репетицеш аьхки. Ха йӀайха латташехьа цу чу чӀоагӀа шийла яр — из йоккха помещени Ӏанна цӀи ца ювзаш а даьтте гӀорайора. Цхьабакъда, къаьстта а чӀоагӀа хьинар айденна болх бора оркестранташа.

Элиасберга шийна дагадоагӀачох дувц:

— ВорхӀ-бархӀ йоккха репетици е лаьрхӀар аз, цхьабакъда, хьалхаръяр чакхъяьнначул тӀехьагӀа со кхийтар лаьрхӀар кхоачашде тхоаш гаьна ца хиларах...

ТӀаккха, юххера а, хьатӀаьттар дуккхача хана диц ца луш наьха дегашка диса кхелла дола ди — 1942 шера 9-гӀа июль. КӀай колоннаш ягӀа филармоне зал хьалйиза болабелар военни кочамаш, матросски форменкаш, болхлой комбинезонаш ювхаш бола нах. Еррига сердал [illegible]

Шийн [illegible] тӀагальяьннача [illegible] хӀама. Шийн Ӏаьржа къоанзолг тӀа ювхаш хинна дирижер ӀиндоргӀана тара лестар, гӀийла а бос баха а вар из. Хьаараьлар Ӏалаамате йоккха оркестр, тамашийна хетар военни форма ювхаш бола нах сцена тӀа бӀаргагуш: гобаь даьттача городера лаха торо яцар мел эш фраках.

Хьайолаелар валарах а вахарах а, гӀайгӀаехи сийрдача уйлаех, сийлахь-доккхача къонахчалах а доглоахийлах а дувцаш йола ашара оазаш. Зала чу хинна дуккхабараш белхар. Сов гӀадбаха белхар: сагото тӀакхаьчача городера нах шоаш нах ... болчча бусар. Цар дӀалаьъю ашараш, лекх уж, ладувгӀ царга. Из тайпа город ашаюлургъяц!

Эрлена ЮЛИНА. (АПН).

ООН-а ГЕНЕРАЛЬНИ АССАМБЛЕЯ XXI СЕССЕ

НЬЮ-ЙОРК, 22 сентябрь. (ТАСС). Шиъ болх дӀахо беш я ООН Генеральни Ассамблея 21-гӀа сесси. Селханарча заседане Ассамблея председатела 17 заместитель хержар делегаташа.

Ассамблея селханарча заседане керттерча даькъе ювцаш хиннар Аве проблема а йолаш къамаьл дир Филиппинай президента Маркоса.

Дийнахьа вӀашагӀа а кхиитта ден повесткагеи сесси вӀашагӀтохаргеи хьежар Ассамблея Генеральни комитет.

Белгтала аьлча, комитето ден повесткана юкъеяхьа могайир шоай предложенеца БССР, Болгаре, Венгре, Кубай, Монголе, Польша, Румыне, СССР, УССР, Чехословаке хьачуенна ООН-а байракха кӀал Къулбехьен Корея дӀалаьца лоаттаеш дола деррига американски кхыдолеи кхыча мехкий бӀунаш арадахарах а «Корея вӀашагӀтохареи юхаметтоттареи комисси» дӀаяккхарах а йола пункт.

Комитето могадир КНР ООН-а юкъейитарах дола дош а иштта ден повесткана юкъехьолга.

Генеральни Ассамблея пленарни заседане тахан дӀайолалургья массане а юкъара дискусси.

Доазол дехьара

ДАГА А ДОАЦАШ ХИННА ХӀАМА

ЛОНДОН, 22 сентябрь. (ТАСС). Селхан Iурра Брайтоне хьайийлар хӀара шера хулаш йола либеральни парте конференци.

Конференци хьайийлар либеральни парте кердача председатела лорд Хенле.

Белгтала аьлча, ше къамаьл деш цо аьлар, «хӀанз Америке долчча тайпара, цхьаь цхьан хаьдда йолча пелитически партеца ювзаенна йоацаш, ше къаьстта йола организаци хилара наькъа тӀа яларца... тредюнионий конгресс лейбористки партех белгтала дӀахала а тарлуш» кӀоарга юкъ еннай лейбаристски болама юкъе.

«Вьетнамерча событешца, Суэца малхбоаленгахьарча вай лорхӀама проблемашца, Родезерча событешца ювзаенна». «Иштта кӀоарга юкъ еннай, — аьлар Хенле. — кабинета. ДӀахо Хенле хьадийхар, фордал дехьарча ший тӀема декхарашта Англе доазув отталелга. Белгтала аьлча, цо аьлар: «Дунен державеи Гаргарча Малхбоален державеи хила гӀерт вай юкъерча кулгах йола Европейски держава мара вайяр йоацача хана. Юхедуса вай декхараш дита хала да, цхьабакъда, из данза даргдолаш дац».

Iуйрийнарча заседане либералий конференци дагадоацача оагӀорахьа лестар, 60 голос дукхагӀа а йолаш тӀа ца эпаш йитар Англи НАТО-на юкъе юсилга дӀадехаш хинна исполкома резолюци.

Къопача либералий Къаман лига председатель а иштта парте исполкома член а вола Джордж Килча вар дунен тӀара хьал тоадарга цхьаккха доглоахийла ца юташ а малхбоален Европе санна, иштта Малхбузен Европе а хинна хувцамаш теркал ца деш а я аьнна резолюци конференце тӀа па а эпаш юталга дӀадехарца дебатащта лостам беннар.

По аьлар, нагахьа санна из тӀаэце «Маккартни Джон Фостер Даллеси гӀадбахарах халхабоахаргболаш» долча дешашца отталь я резолюци.

Исполкома кхыча членаша резолюце проектана дукхьала къамаьл даьчул тӀехьагӀа голосовани йир. Исполкома 48 членах кхойтта цу резолюцена дукхьала хилар. Юххера а 60 голос дукхагӀа а хинна тӀа ца эпаш йитар из. Резолюце проект традицех парте исполкомага юхаяхьийтар.

АМЕРИКАНСКИ ОБЩЕСТВЕННОСТА БАКЪДАР ДОВЗАЦ

ВАШИНГТОН, 22 сентябрь. (ТАСС). Республикански парте кулгало Джонсона правительство бехнейир, Вьетнамерча тӀемах йола фанташ къайлахехьарца цо общественность Iехаваш хиларах. Республиканций — викалий палата члений конференце кепатеха араьнихача заявлене тӀа йоах, хархархой Iеха а беш 1964 шерарча хоржамашта хьалхарча кампане тактика укх шерарча хоржамашка юха а мердайоах доалдеча Демократически парте.

Конференце председатела конгрессмена Мелвин Лэйрда аьлар, Вьетнаме латтача тӀемага бокъонца мел мах бода хьахайтац Джонсона правительства.

Конгрессмена яхачох, хоржамаш чакхдаьнначул тӀехьагӀа президента Джонсона кхы тӀа а 13,5 миллиард доллар дехаргда ноябрь байначул тӀехьагӀа Вьетнамерча лаьттанцарча тӀема операцешта эскалаци е лерхӀача Пентагона эшараш кхоачашдара.

Патриотий толамаш

ХАНОЙ, 22 сентябрь. (ТАСС). 10-ча августера денз 30-ча августе кхаччалца Куангнам яхача провинце къилбаселенгахьа тӀом беш болча партизанаша вийна а човнаш яь а къулбехьенвьетнамски марионеточни бӀуний американски эскарей 564 салтех эпсари ва, яхаш хоам бу ВИА агентства, Освобождение яхача агентства баьча хоама тӀа а дегӀа.

ПАРТИЙНИ КОМИТЕТАШ БЕХКЕ Ю

ПЕКИН, 22 сентябрь. (ТАСС). Пекина улицашка хӀана бӀаргаго йиш я китайски столицера бӀаьш километраш гаьна лаьча Шаньси, Цзансу, Хунайнь яхача провинцешкара а Китая кхыча городашкара а яькха автобусаши грузовикаши. Иа — «революционни бувзамаш» тассарах «культурни революци» хӀаяхьара опыт дӀахьа эпараи столице баьхкача «хунвэйбиний» «революционни дешархойи» транспорт. Городе массанахьа а хьалтеха доахк кхыча городашкара баьхка «хунвэйбинаш» безаме тӀаэцара тӀахьехаш йола транспаранташ.

Цунца цхьана центральнии провинциальнии кепайоазоно «хунвэйбинаш» чӀоагӀа тӀахьех «культурни революци» чакхъяккхара нийсса хьувкъам чуэца юртарча халкъа коммунашка ахара.

Пекински улиций наькъаш вӀашагӀкхеттача хьалйогӀаш латт Мао Цзэ-дуна изреченеши тайп-тайпара лозунгаши тӀаязъдаь, суртащ декха йола йоккхий стендаш.

Городе хьалхагӀа а санна дӀайоаржаеш я «революционни дешархой» предприятей болхлошца а хӀаьта иштта дешархой цхьацпайолча группашта юкъе а довнаш дувлаш хиларах дувцаш йола листовкаш. Листовкаш тӀа дӀахо а критика ю КПК провинциальни, городской, кхыча комитетащта, белгтала аьлча, КПК Хунань яхача провинцерчеи Чанша яхача городеи комитеташта.

«Хунан жибао» яхача газето беча хоамах, КПК Хунаньски провинциальни комитета решенета хьежжа Чанша яхача горкома реорганизаци яьй, хӀаьта Китая компарте ЦК яьча решенех КПК провинциальни комитета хьалхарча секретара декхараш кхоачашдеш хиннар гӀулакха тӀара хӀаваьккхав.

Тамашийнача цу листовка тӀа Хунаньски университета «революционни преподавателашеи студенташеи» КПК уж ши комитет «бехке яьй пар. «Мао Цзэ-дуна идей байракх лаккха ца делаярах», «Мао Цзэ-дуна идеяц йоаржа па ярах» а нхыметтел «Мао Цзэ-дуна идеяшта дукхьалийна хиларах» а. Листовка тӀа иштта белгалдоаккх, цу комитетий цхьаболча кулгалхоша дешархошта дукхьалбоалара «дукха нах хьалхьебаь» хилар а, хӀаьта дешархой цаӀаш шоллагӀчарна дукхьалбоахаш хинна хилар а.

Пекина хӀара районе хӀана яхкац аьнна хьалийитта йоахк «хунвэйбинаштеи» «революционни дешархоштеи» дукхьала «низ юкъе баьккха» хиннача Сеань яхача городерча событей хьа къехьара «хунвэйбиний» прокламацеш. Прокламацеша яхачох, уж тайпа довнаш хиннад 4, 14, 15, 16, 20 августе а, хӀаьта иштта сентябре а. Листовкаш тӀа белгалдоаккх, «доал бе доаллача, цхьабакъда, «капиталистически новкъа болхача кӀезагта мара боацача наха» болхлойи гӀулакхера нахи вӀашагӀа а бетташ городе лакхерча дешара заведеней «хунвэйбинашта» дукхьал баьха хилар. Уж событеш хьарах бола бехктокхам, язду — хунвэйбинаша», КПК Шэньсийски провинциальни комитета тӀабуж.

Города Шицзячжуана машиностроительни института студентий листовка тӀа дувц шоаштеи цу института чуйоагӀача заводерча «болхлой даькъаи» юкъе хиннача «довнах». Листовка тӀа йоах, бизазача бетта — 15-ча августе денз 15-ча сентябре кхаччалца — лаьхера Iо, приказ долашехьа а балха баха тигалац болхлоша. Студенташа йоах, болхлошта уж гӀулакхаш «хьалхаьхьар» парткома член, института директор Ван Хоу-шэнва.

Пекински авиационни института студентий «тӀема отрядо» ший «Дацзыбао» тӀа критика ю КПК Пекински горкомо институте яхийтача «культурни революци» дӀахьоча болхлой группана «Дацзыбао» автораша язду институте ше 50 ди доаккхаш цу «болхлой группо», «культурни революци» дӀаяхьара керте этта из ца хилара а цунна новкъостал ца дара а совгӀа, нахах яхьап ше, хатар эккхар кхер, гулакхаш тӀара болхлой дӀабаха яхьац яхаш дукхьаленаш а яьй. «ТӀема отрядо» «революционни новкъостий тӀахьех» «болхлой группана» дукхьалара шоай къовсам хьаллапара, хӀана аьлча, из дукхьала я ЦК указанешта, Мао Цзэ-дуна указанешта, «культурни революцена».

КЪУЛБЕХЬЕН-КОРЕЙСКИ КАБИНЕТ ОТСТАВКЕ ЯХАЙ

НЬЮ-ЙОРК, 22 сентябрь. (ТАСС). Премьер-министр Тен Ир Квон керте латтача къулбехьенкорейски кабинето тахан саррахьа Къулбехьен Корея президентага Пак Чжон Хи заявлени дӀеннай из еррига а отставке яхийта аьнна, яхаш хоам бу Сеулера АП агентства корреспондента.

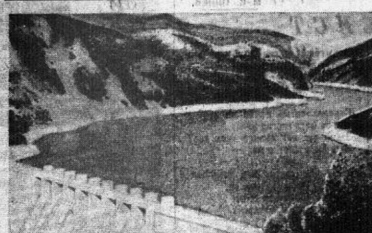
Президента Джонсона пресс-конференци

ВАШИНГТОН, 23 сентябрь. (ТАСС). Президента Джонсона селхан саррахьа хьакхайкадир, ООН-а Генеральни Ассамблея хӀанвара сесси чакхъялалехьа космосах машара гӀулакхашта пайда эпара хьакъехьара соглашени е торо хургхиларга дог доахаш ва ше аьнна.

Корреспондентех цхьанне президента уйла тӀаерзайир Джонсона канцлераца Эрхардаца хургйола переговораш бахьан долаш Малхбузен Германи хьаоза мара ца дезача ядерни герза лака тӀа кхача тарлуш хиларца дувзаденна американски общественность чӀоагӀа саготдеш хилара. Президента аьлар, цунна саготде доагӀа аьнна хетац шийна. Канцлераца Эрхардаца оаха маярра ювцаргья шинна а мехка проблемаш, аьлар цо.

Президента Джонсона тиганзар Вьетнамера тӀом мишта лел дувца а, хӀаьта иштта цу тӀемага американски правительства дӀаухийтача руз къай бокъонца йола цифраш ювца а. Цо аьлар, тӀом лелабара «белггалара планаш» йолаш я США, цхьабакъда цар чулоацам башханзар цо. ДӀахо цо аьлар, уж планаш кхоачаш маца хургья ала йиш йолаш вац со. Вьетнамера тӀом дӀахо гӀоргба, аьлар Джонсона, «агресси», вешта аьлча, Вашингтоно «агресси» санна лоархӀаш бола вьетнамски халкъа къамап-кортамукъален къовсам саццалца йолча хана.

Президента хьакхайкадир, паччахьалкхен секретара заместитела Джордж Болла отставка хьатӀа а нийцай ше, цун когаметта хӀанзара юстице министр Николас Катценбах вахийта дага а ва, аьнна.

Доазол дехьарча туристаша Болгарех... Iамий мохк аьле цӀи йоахаш хилар хозахета дац! Халкъа Iаьдал долча шерашка болгарски халкъо итташ искусственни доккхий хи Iамаш хьалаьд. Цар, хозача куцера Болгари кхы а хозъялийтарал совгӀа, йокъал хулаш дале а дӀайийна хӀамаш дика хьувкъача лаьттай эзараш йолча гектарашта хий моладаьд.

Сурта тӀа: «Студен Кладенец» яха плотинеи хи Iами.

БТА — ТАСС сурт.

ГУРЖИЙ СИЙЛАХЬ-ВОККХАЧА ВИIИЙ СИЙНА

Сийлахь-воккха гуржий поэти уйланхои ваь 800 шу дизар дезду Советски Союза халкъо.

Н. Заболоцке перевод яь керда арахийцача «ЦӀокъа цӀока ювха витязь» яхача произведене тийшша гӀадбугаргба Шота Руставеле поэзе мах бераш. «Художественни литература» яхача издательства ткъаь итт эзар тираж йолаш арахийцай из поэма. Безаме, дика кийчдаь арахийца книжка боккъала дола юбилейни совгӀат да.

«Шота Руставели» яха выставка хьайийлай Белорусский ССР Ленина цӀерахча паччахьалкхен библиотеке. Цун стендаш тӀа — белорусски, эрсий, гуржий меттала «ЦӀокъа цӀока ювха витязь» яха произведенеш я. Гуржи поэзе генена хетаяь советски поэтий стихаш а я укхаза.

«Руставеле деза денош» белгалдоах Таджикистане. Фирдоуси цӀерахча республикански библиотека залашка дукха книжкаши иллюстрацеши йолча выставкаца дӀадоладир уж денош.

Сакъердаме экспозици кийчъяьй Короленко цӀерахча харьковски библиотеке а. (ТАСС).

Москва, 20 сентябрь.

Нохч-ГӀалгӀайчен IV спартакиада

ЧЕМПИОНАШ БЕЛГАЛБАЬННАБ

ХӀанале дукха чемпионаш белгалбаьннаб вай республике дӀахьош йолча йиълагӀча спартакиаде. Къаьстта дукха ба уж «Труд» яхача ший лоӀамерча спортивни обществе. Юххера а «Луча» баскетболисташца лейза «Труд» ДСО маӀача наьха командал кот а яьнна спартакиада чемпион хилар. Цу общества кхалнахьа команда а счет 63 : 40 йолаш студенткаел кот а яьнна спартакиада чемпион хилар. ХӀаьта маӀача наьхеи кхалнаьхьеи волейбольни командаш а спартакиада чемпион хиларца белгалъяьннай. Из «Труд» ДСО боккха толам ба.

Футбольни командашта юкъе хьалха ба «Локомотива» футболисташ. Цар 8 очко я. Царна тӀехьа ба «Труда» футболисташ (7 очко).

Йолаенна истола тӀарча теннисах ловзачара яхьац а. Ши тур чакхъяьнначул тӀехьагӀа хьалха «Спартак» ДСО сборни команда я. Гандболах ловзача а котбаьннаб спартаковцаш. Кхалнаха юкъе гандболах ловзаш спартакиаде чемпионаш ба «Буревестник» ДСО студенткаш.

О. Смеркаловa даьккхача сурта тӀа шоана бӀаргагураш «Буревестникеи» «Спартакеи» гандболисткаш я (ловзача хана).

Ш. БЕЛОВ.

САЛОIАЧА САХЬАТА

Сахьата 2 метр — иштта сиха «кхест» къулбехьара магнитни полюс. Уж даннеш — шан континенте Iилмахоша даьхача земех хьахиннар.

Геофизикашта хетачох, къулбехьара магнитни полюс кастта Антарктида йита а йита Индийски океана чу «яха» гӀоргья.

Атлантически океана бух тӀа гӀолла дӀалаттача Американскии Африкански материкашта юкъерча хи кӀалхарча лоамий бовхаша керда цхьаькха декхар оттадир Iилмахошта хьалхашка.

Ломий дӀоаххала йолча бӀаь километр йоккхача участке лаьттанна кӀалхара хьалъухача кӀажарий йӀовхал массазарчул шоза чӀоагӀагӀа я. ХӀанал из участок сел чӀоагӀа «йоахъеш хилар»? Лоамашта кӀацха, 10 километр кӀоарга хургйолаш, йоах цхьаболча Iилмахоша, магма Iов, цул тӀехьагӀа цо йӀовхал а тел. Из магма, хетаргахьа, шера 2 сантиметр йоккхагӀа хул — из бокъонца йӀовхала кӀажара йоккхалга хьежжа хул.

• • •

— Лаьттан тӀара кораяь дукхагӀа йола метеориташ, — бетта тӀара хьаьший ба, — аьлар калифорнийски университетерча Нобелевски преме лауреата профессора Гарольд Юре.

Беттах яьнна метеориташ уж а иштта углерод йоаллаш я аьнна хет Iилмахочоа. ХӀаьта из иштта дале, углекисли газ йошаяь хий хинна тарлу-кх бетта тӀа цхьан хана? Бокъонца цу тӀа уйла сецар Гарольд Юре а.

— Бакъда, — йоах Iилмахочо дӀахо, — цига хий ше дукха а хинналац, хӀаьта цо цига долаш яьккха ха кӀезига а я, цул тӀехьагӀа гидросфера еррига лераш йоаьй эрозиони процессаша.

• • •

Арасибо яхача Пуэрто-Рикански обсерваторерча, Меркуре оамалаш эувш хиннача астрономаша шоай уйла соцаяьй, хӀанзалца хьа фуннагӀа хеташ хиннадале а, цу плането ший соана гонахьа го боаккха ха, из планета Маьлха гонахьа кхесташ йоаккхача ханал эргаш хилар тӀа. Долче укх тӀехьарча ханналца хийттача тайпара цхьа оагӀув массаза а МалхагӀахьа йийрза яц-кх хӀаьта Меркуре.

• • •

Дукха ха йоацаш ший тайпара керда экспонат тӀаккхийттай Къулбехьен полюсерча цӀи хезача сиднейски Музейна — австралийски Iилмахошта корбаьб гӀора а баь цӀаккха а ца бешача Антарктида шах боалла 122 килограмм беза меч-чкъаьра. ХӀаьта, из меч чкъаьра Iилмахошта хетачох, бӀаь эзар шу совгӀа ха хьалхагӀа баьха бале а, па талхаш ше мабарра бисаб цун дегӀа а бӀаргий а бос.

• • •

Цейлона гӀайренна юхе Индийски океана бух тӀа радиолокациони зондировани йир «Пайонир» яхача кемо. Из бахьан долаш гучадаьннад материкера хий кӀоарга хилар. Цейлона юххерча хишка 18 миль мара йӀаьха йоацача моттиге хий цу сахьате кӀоаргдала долалу 60 метргара дукха совгӀа эшашагӀа йоацаш йиъ эзар метрга кхаччалца. Иштта, цхьаннахьа а доацача тайпара хий цӀаьхха кӀоаргадалара бахьан Iилмахошта хӀинзалца хьа ховш дац, хӀаьта ховш дац, хӀаьта царна юкъе къовсамаш кӀезига хьоадаь а дац.

«Вокруг света» яхача журнала 8-ча номер тӀара.

ШАХМАТАШ

Йистеяла гарга гӀертай шоай лоӀамерча спортивни обществай шахматистий яхьаш. ЙиълагӀча туре турнира лидер йола «Труд» команда вӀашагӀкхийттар «Урожай» общества юртарча шахматисташца. Цига счет 7,5-0,5, а йолаш трудовцаш котбаьлар. Ийшача команде волча В. Гвоздецкена мастералла кандидатаца В. Слеповца ловзаш цхьан парте цхьаккха а кот ца валийта карагӀдаларх екъа счет хиланвар.

«Буревестника» команда счет 6,5 : 1,5 а йолаш локомотивцел кетъяьлар. Цхьа парти ловзанза а йолаш (счет 5,5 : 1,5) спартаковцаш динамовцел котбоалаш латт.

Яхь чакхъяла йоалаш хьалха я «Труд» команда — 28,5 очко, цун тӀехьа «Буревестник» — 25,5 очко, кхоалагӀча моттиге «Урожай» — 13,5 очко, тӀаккха «Спартак» — 13 очкои цхьа парти ловзанзи.

В. ЛАНСКОЙ.

ХА ОТТАМ

23-ча сентябрера денз 26 сентябре кхаччалца республике кӀезиг-дукха морхаш а йолаш, цхьацайолча моттигашка цкъаза чӀоагӀ а луш докх атта ха латтаргья. Мело, цкъаза боарамга а кхоачаш, мух хьекаргба (секунде 3—7 метр. Фен температура буйсанна 3—8 градус хургья, дийнахьа — 20 — 25.

Метеостанци.

ТОПАШ ТЕХАЙ

Магомадов Миртай Имрана, мехка воха а волаш Грозненски района Первомайски станице хулиганал дагахьа кхо гражданин вийнавар.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча суда приговорах И. М. Магомадовна эггара чӀоагӀагӀа йола суд яьй — топаш тоха. РСФСР Лакхехьарча судо приговор ца хувцаш дитад. Приговор кхоачашдаьд.

ХИЙИ ФОИ ЦӀЕНА ХИЛИЙТАРА

Мехкдаьтта доахача предприятей болх массаза а мехкдаьттаца цхьана лаьтта кӀалхара дукха хий хьалдахарца, мехкдаьттеи гази Iоадарцеи дӀакхайхийтарцеи, шоай белггаларча кондицешка кхоачадеш уж кийч а деь, цул тӀехьагӀа потребителага дӀаккхачийтарца бувзабенна ба. Цу вай дагаръяьча технологически процессех хӀараяр даим хиши сигалара фои бӀехдеш я, цудухьа цу процессашта цу даькъе йиза анализ яр таханарча ден лоархӀамегӀарча проблемаех цаI я.

Дукхьал уж дешаш да укх тӀеххьарча шерашка «Грознефта» юкъейоагӀача мехкдаьтта доахача предприятеша эггара чӀоагӀагӀа уйла тӀайойийташ хиннараш а.

Уж дешаш къоастадар пайдана догӀай хиш кӀезигагӀа бӀехдара хинна ца Iеш, довш дола мехкдаьттеи гази кӀезигдара а.

Уж балхаш даим а хьалхагӀа оттаяь планаши графикаши а йолаш де аьнна эггара хьалха лаьрхӀар 1957 шера г. Грознеи 1959 шера г. Уфеи хинначаЕрригсоюзни совещанешка.

Довш дола мехкдаьттеи гази соцадараи хиши сигалара фои кӀезигагӀа бӀехдайтараи тӀаерзаяь хаьдда йола мероприятеш уттае баьлар хӀара мехкдаьтта промысле. Уж мероприятеш юкъара собранеш еш а болх бу моттигаш йолчча дӀатIаухаш а дӀайовзийтар берригача болхлоштеи инженерно-технически болхлоштеи, хӀаьта иштта социалистически дакхарашта юкъе а ахийтар. Оттаяь мероприятеш чакхйоахача доккха дакъа лаьцар профсоюза моттигерча комитеташеи комсомольски организацешеи, чакхдаьхача балхех хьахинна результаташ пенгазеташ тӀа а республикански кепайоазон тӀа а ювцар. ХӀаьта цу балхех чӀоагӀа пайда а баьлар.

Алхха укх тӀеххьарча шин шера дукха балхаш даьд мехкдаьтта промыслаша мехкдаьттеи гази гулдеча коммуникацешта гермитизаци ярца, мехкдаьтта проводашта капитальни ремонт ярца, мехкдаьтта хьалувца устройстваш керда хьаярцеи йолаш ярашта ремонт ярцеи, котельнеш газа хьисаперча доагорца летае яхарца, мехкдаьтта деэмульсаце технологи тоаярца, дӀакхувсаш долча тӀоанашкарча хих бизза пайда эцарца дувзаденна.

Цу лакхе дийцача балхий комплекс чакхъяккхар бахьан долаш таханарча дийнахьа цӀендаь юкъера дӀадаьккхад скважинашкара доаха мехкдаьтта кӀоагашка лоаттадарцеи лаьтта кӀалхара доаха цӀенданза дола хиш араккувсарцеи долха хиш а сигалара фо а телхаделга.

Дикка кӀезигъяьй алаех йоага газ, дӀадикъад мехкдаьтта чулоаттадеш хинна, даьсса лаьтта кӀоагаш. Мехкдаьттеи гази гулдеш йолча коммуникацешта капитальни ремонт ярах дикка кӀезигдаьд мехкдаьтта проводаш лийлхача хана авареш хулаш Iочуахарцеи яйгагӀа йола мехкдаьтта фракцеш Iы а хулаш феца дӀаахарцеи довш хинна мехкдаьтта.

Цхьабакъда, мехкдаьтта доаха предприятешн бурув детта конторашн хийи фои бӀехдерий спискана юкъера дӀаяьннай ала йиш йолаш дац вай хӀанз а. Халахете а, авареш хулаш мехкдаьтта Iоихан лаьтта кӀалхара хьалдоаха дуккха мехкдаьтта доалла хиш араккийсаи моттигаш хиннай укх шера а.

Масала, «Сунжанефть» НПУ мехкдаьтта провод ийкка авари хилари чӀоагӀа догӀаш а дийлха 2-ча мехкдаьтта парка районе дамба йошаяь хоздаяри бахьан долаш Алханчуртски канала чу мехкдаьтта иха моттигаш хиннай, «Первомайски» хутора юхе цу канала чура хий дага а доацаш дӀакъовлар бахьан долаш сов Iайна тӀехдаха Шолжа чухьийдда хиннад кхоачаш цӀендаь даланза дола лаьтта кӀалхара хьалдаьккха хий.

Уж моттигаш техкар «Сунжанефтеи», «Старогрознефтеи», мехкдаьтта промыслови управленей болхлой комиссеша чкъаьрийи бассейнови комиссей болхлоша дакъа а лоацаш.

Хиш бӀехдеш йола еррига моттигаш хьалахари цӀенъяь дӀаяхари духьа укх шера июнь-июль беташка цу балхаца хьаштдолаш йолча кхыча организацеша дакъа а лоацаш «Грознефть» объединене тохкамаш дир бурув деттачеи мехкдаьтта доахачеи предприятешка, хӀаьта цига гучадаьннараш ларде а лаьца къаьстта мероприятеш оттайир.

Белгалдаккханза даргдац, уж ерригаш а лоаццача ханеи мехкдаьтта промыслови управленей шоай низашцеи кхоачашъюлургйолаш ца хилар. Царех дуккха яраш кхоачашъяра тоъал капиталовложенеш дӀаяхийта а къаьстта гӀирсаш хьалде а дезаргда. Уж тайпа мероприятеш капитальни гӀирсаш хьалдара титульни спискашта юкъехухьаш а кхухьаргйолаш а йоагӀаш йолча ханашка кхоачашъергйогаш а я.

Цхьабакъда, предприятеша кхыметтел шоашта кхоачашъе могараш кхоачашйича а йиш хургья промышленни предприятешкара арауха бӀеха хиш кӀезигагӀа а цӀенагӀа а хилийта. Масала, ерригача объединене техача къаьстача приказах соцадаьд хьайийташ мехкдаьтта чулоаттаду резервуараши из чугулду емкосташи промыслай територе тӀа цӀенъелга, гучахьара циркуляци йола гӀомара гермеш юлилга, хий цӀендеш долча гӀирсашта эксплуатаци яра хьалхара бехктокхаме хургболаш къаьстта нах хьожабаьб.

Промысловикий коллективашта юкъе чӀоагӀа уйла тӀайохийташ дувц хиш бӀехдарца къовсам лоаттабара дешаш. Укх шера август-сентябрь беташка предприятейи цехийи хьажар хул довш дола мехкдаьттеи мехкдаьтта продукташи кӀезигъяр а предприятеша араккувса бӀеха хиш цӀендара гӀулакх тоадар а духьа.

ХӀара болхлочо, хӀара оператора, хӀара кулгалхочо шоаш балха болча моттигашка мехкдаьтта Iоахарца лаьтта кӀалхара доаха хиш во цӀендарцеи царех бизза пайда эцар духьеи къовсам а лоаттабеш, массане а низаш цхьана оарцагӀдаьхача мара вӀаштӀехьдаргдац городь тӀара бӀеха фо а Шолжа чура хий а цӀенде.

А. ВАЙНШТЕЙН,
«Грознефть» объединене воккхагӀа вола инженер.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Цӏеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-30-91; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахара, промышленни, юртбоахама, культура письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-30-91; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ02187. Заказ № 4895.